

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Edukologijos katedra

Regina Sragauskaitė

Edukologija
Magistro darbas

Edukacinių išvykų veiksmingumas pedagogų vertinimu

Darbo vadovas: Dr. Kęstutis Kaminskas

Vilnius, 2008

Baigiamąjį darbą

.....,
patvirtintą Filosofijos fakulteto dekanų įsakymu Nr., parengiau savarankiškai, galutinai
suredagavau ir įteikiau vadovui.

.....
(Data)

.....
(Absolvento parašas)

Baigiamasis darbas atitinka (neatitinka) BA (MA)
darbams keliamus reikalavimus ir gali būti ginamas

.....
(Data)

.....
(Vadovo parašas)

Baigiamąjį darbą su vadovo tarpininkavimu katedra gavo

.....
(Data)

.....
(Katedros reikalų tvarkytojos parašas)

TURINYS

Santrauka.....	4
Santrauka anglų kl. (summary).....	5
Darbe vartojamų santrumpų ir kai kurių sąvokų žodynėlis.....	6
Įvadas.....	7
I. EDUKACINĖS IŠVYKOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO SISTEMOJE....	10
1.1. Edukacinės išvykos samprata.....	10
1.1.1. Edukacinės išvykos sąvoka.....	10
1.1.2. Edukacinė išvyka kaip pedagogų kvalifikacijos tobulinimo forma.....	11
1.1.3. Edukacinės išvykos komponentai.....	14
1.2. Edukacinių išvykų istorijos bruožai.....	20
1.3. Edukacinių išvykų organizavimas ir vadyba.....	25
1.3.1. Programų rengimas.....	25
1.3.2. Finansavimo tvarka.....	29
1.3.3. Analizavimas ir vertinimas.....	32
II. EDUKACINIŲ IŠVYKŲ VEIKSMINGUMAS PEDAGOGŲ VERTINIMU.....	34
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	34
2.2. Edukacinių išvykų praktika	36
2.3. Pedagogų motyvacija, įgytų žinių ir patirties refleksija	44
2.4. Tyrimo išvados.....	47
Išvados.....	50
Siūlymai dėl edukacinių išvykų organizavimo ir vykdymo.....	52
Literatūra.....	54
Priedai.....	59

SANTRAUKA

Regina Sragauskaitė

Edukacinių išvykų veiksmingumas pedagogų vertinimu

Magistro darbas

Magistro darbo objektas – edukacinė išvyka kaip bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo forma. Decentralizavus kvalifikacijos tobulinimo sistemą, sparčiai išaugo edukacinių išvykų pasiūla, tačiau tapo diskutuotinas jų veiksmingumo klausimas. Darbo tyrimo problemą nusako kvalifikacijos tobulinimo tikslų ir pedagogų mokymosi poreikių realizavimo svarba įgyvendinant edukacines išvykas.

Magistro darbe pateikta edukacinės išvykos kaip pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formos samprata, aptarti jos bruožai, komponentai, edukacinių išvykų istorinė raida Lietuvoje. Išanalizuoti edukacinių išvykų vykdymą reglamentuojantys teisės aktai. Iširtos ir įvertintos edukacinių išvykų organizavimo procedūros.

Empirinio tyrimo metu interviu ir anketos metodu apklausti bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai. Siekiant detaliau iširti situaciją, kalbėtasi (interviu) su bendrojo lavinimo mokyklų vadovais, pavaduotojais ugdymui ir edukacinių išvykų organizatoriais.

Tyrimo metu nustatyta edukacinių išvykų programų tikslingumo ir dalyvių mokymosi poreikių atitiktis. Iširta ar pedagogai edukacinių išvykų metu plėtoja profesinį bendradarbiavimą ir gerosios darbo patirties sklaidą, įgytas žinias ir gebėjimus aktyviai taiko savo praktinėje veikloje. Nustatyta ar racionaliai naudojamos edukacinėms išvykoms skiriamos valstybės lėšos.

Darbe patvirtinama suformuluota tyrimo hipotezė: Lietuvoje edukacinių išvykų vykdymas dar nėra institucionalizuotas. Pateikiami siūlymai kvalifikacijos tobulinimą reguliuojančioms institucijoms ir edukacinių išvykų programų rengėjams.

SUMMARY

Regina Sragauskaitė

Educational trips in the point of view of educator

Masters degree work

The object of this study is - educational trips as qualification increasing mode of secondary school's pedagogues. After the qualification development system was decentralized in Lithuania, the supply of educational trip has risen in a short time. The topic of this study is outlined by qualification development attitude and importance of realization of pedagogues needs by implementation of educational trips.

This study contains the analysis of educational trips as qualification increasing mode concept, features and historical development of educational trips in Lithuania. There is given the analysis of juridical deeds determinative the educational trips and estimation of planning procedure of this kind of trips. Also this analysis includes the interviews and questionnaires fulfilled by secondary school's pedagogues, school's directors and organizers of educational trips. This method was used seeking to explore in detail the contemporary situation of educational trips.

This research defines the equivalence between expedience of educational trips and demand of participants. Survey shows in what ways pedagogues develop occupational intercourses, spread their work experience and how new knowledge is adopted in practice. Also this survey helps to see how rationally resources for educational trips are used.

Analysis confirms the hypothesis that realization of educational trips in Lithuania still is not institutionalized. For that reason this analysis gives the offers for qualification development adjusting institutions about effectiveness rise of educational trips.

Darbe vartojamų santrumpų ir kai kurių sąvokų žodynėlis

KT – kvalifikacijos tobulinimas

KT nuostatai – Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai (PATVIRTINTA Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 29 d. įsakymu ISAK-556)

LGMA – Lietuvos geografijos mokytojų asociacija

MK – mokinio krepšelis

MKC – Mokytojų kompetencijų centras

PPRC – Pedagogų profesinės raidos centras

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

ĮVADAS

Problema. Atkūrus šalyje valstybingumą, prasidėję dideli ir spartūs politiniai, ekonominiai, socialiniai pokyčiai sąlygojo švietimo sistemos pertvarką. „Švietimo gairėse“ (2002) pabrėžiama, kad švietimas yra pagrindinė šiandienos lietuvių visuomenę modernizuojanti jėga, o esminė jos paskirtis – „suteikti asmeniui brandaus ir savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam tobulinti savo gebėjimus visą gyvenimą“ [53, p. 7].

Ilgus dešimtmečius mokytojai buvo ruošiami būti gerais savo dalyko specialistais, o kvalifikacijos tobulinimu (toliau – KT) siekta tik palaikyti ir atnaujinti jų žinias bei įgūdžius. Vykdamas švietimo reformą, itin susirūpinta pedagogų rengimu ir jų KT. Pabrėžiama, kad švietimo kokybė priklausys nuo pedagogų pasirengimo dirbti naujomis sąlygomis [13, 6 punktas].

Informacijos gausa ir jos sparti kaita iš mokytojų reikalauja naujų gebėjimų – atsirinkti reikiamas žinias, jas analizuoti, sisteminti, skleisti, bei nuolat informaciją atnaujinti. Be to žinios postmoderniame pasaulyje tampa nepatikimu dalyku, todėl keičiasi ir pedagogo vaidmuo: žinių perteikėją keičia mokymo proceso organizatorius, patarėjas. Kartu atsisakoma ir skaldančios dalykinės sistemos, skatinama mokymo dalykų integracija, tarpdiscipliniškumas. Tad, siekiant gyventi pilnavertį profesinį gyvenimą, pedagogai turi įgyti vis daugiau gebėjimų ir kompetencijos.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, švietimas tapo viena svarbiausių politinio ir kultūrinio integravimo priemonių. Įgyvendinant Europos Sąjungos šalių humanistines ir demokratines švietimo idėjas, pedagogai pradėti skatinti tobulinti savo kvalifikaciją tarptautiniuose renginiuose. Siekiant plėsti bei turtinti kultūrinį mokytojų akiratį ir sudaryti jiems sąlygas dalytis pedagogine patirtimi, pradėtos organizuoti edukacinės išvykos Lietuvos mokytojams.

Decentralizuojant KT sistemą edukacinių išvykų daugėjo, įvairėjo jų programos, tačiau opi pasidarė kokybės problema. Pastaraisiais metais plačiai diskutuojama apie edukacinių išvykų informatyvumą, praktinį pritaikomumą. Ypač daug problemų kelia tai, kad ši KT forma susideda iš dviejų – edukacinės ir kultūrinės pažintinės programų, tarp kurių neretai nėra ryškios ribos. Todėl daug klausimų kelia ir bendra edukacinių išvykų finansavimo tvarka.

Tyrimo problemą nusako kvalifikacijos tobulinimo tikslų ir pedagogų mokymosi poreikių realizavimo svarba įgyvendinant edukacines išvykas.

Darbo tikslas – ištirti edukacinių išvykų kaip kvalifikacijos tobulinimo formos ypatumus ir jų veiksmingumą pedagogų vertinimu.

Darbo uždaviniai:

1. Pateikti edukacinės išvykos kaip kvalifikacijos tobulinimo formos sampratą.
2. Ištirti ir įvertinti edukacinių išvykų organizavimo procedūras.

3. Nustatyti edukacinių išvykų veiksmingumą bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų vertinimu.
4. Pateikti siūlymų kvalifikacijos tobulinimą reguliuojančioms institucijoms ir edukacinių išvykų programų rengėjams.

Darbo objektas – edukacinė išvyka kaip bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų kvalifikacijos tobulinimo forma.

Tyrimo hipotezė: Lietuvoje edukacinių išvykų vykdymas dar nėra institucionalizuotas.

Tyrimo metodai:

- Švietimo dokumentų ir literatūros šaltinių analizavimas, lyginimas, sisteminimas.
- Bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų apklausa interviu ir anketos metodu (detaliai metodas aptariamas antroje darbo dalyje).
- Interviu su bendrojo lavinimo mokyklų vadovais, pavaduotojais ugdymui ir edukacinių išvykų organizatoriais.

Tyrimo atlikimo trukmė: 2007 metų gruodis – 2008 metų gegužė.

Tyrimo etapai: teisės aktų, mokslinės literatūros ir kitų šaltinių analizė, interviu, anketinė apklausa, duomenų apdorojimas, analizavimas ir apibendrinimas.

Darbo naujumas ir teorinis reikšmingumas. Pedagogų KT nagrinėjo daugelis Lietuvos mokslininkų (D. Beresnevičienė, M. Barkauskaitė, V. Grincevičienė, K. Kaminskas). Tačiau kol kas dar trūksta empirinių duomenų, detaliai nagrinėjančių atskirų KT formų veiksmingumą, kad būtų galima pateikti siūlymų dėl jų organizavimo bei vykdymo, tobulinant mokytojų kvalifikaciją.

Šiame darbe bandoma detaliai aptarti pastaraisiais metais ypač prieštaringai traktuojamą pedagogų KT formą – edukacinę išvyką. Darbo aktualumą pažymi “Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos“ projekto vykdymas, kurio tikslas – „garantuoti visiems Lietuvos pedagogams tolygias galimybes įgyti naujų socialiniam ir profesiniam gyvenimui reikalingų kompetencijų“ [45].

Edukacinių išvykų veiksmingumo tyrimo reikalingumą taip pat patvirtina pastaraisiais metais leidžiami vis nauji teisės aktai, reglamentuojantys edukacinių išvykų vykdymą:

- 2005 m. gegužės 25 d. rašte „Dėl kvalifikacijos tobulinimo organizavimo“ (Nr. SR-27-04-13) pateikiamos rekomendacijos dėl edukacinių išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, finansavimo tvarkos [8].
- 2007 m. kovo 29 d. patvirtintuose „Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatuose“ (Nr. ISAK-556) (toliau – KT nuostatai)

apibrėžiama edukacinės išvykos sąvoka, o jos finansavimo tvarkai aptarti skiriamas atskiras punktas [55, 2 ir 22 punktas].

- 2008 m. sausio 22 d. įsakymu „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. ISAK-556 "Dėl Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo" pakeitimo“ (Nr. ISAK-130) įvedama edukacinių išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, programų akreditavimo tvarka, kuri įsigalios nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. [11].

I. EDUKACINĖS IŠVYKOS PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO SISTEMOJE

1.1. Edukacinės išvykos samprata

1.1.1. Edukacinės išvykos sąvoka

„KT tikslas – sudaryti sąlygas ir skatinti valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovus, jų pavaduotojus ugdyti, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjus, mokytojus, pagalbos mokiniui specialistus įgyti ir plėtoti savo kompetencijas siekiant užtikrinti aukštą švietimo kokybę“ [55, 3 punktas]. Jis vykdomas pagal neformaliojo švietimo KT programas ir savišvietos būdu [55, 5 punktas].

Edukacinė išvyka yra viena iš KT formų. KT nuostatuose ji apibrėžiama kaip „išvyka, kurios metu vykdoma kvalifikacijos tobulinimo programa ir įgyjamos, plėtojamos kompetencijos“ [55, 2 punktas]. Šie nuostatai Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro buvo patvirtinti tik 2007 m. kovo 29 d., todėl nenuostabu, kad prabėgus vieneriems metams edukacinės išvykos terminas dar nėra vienodai traktuojamas. Pavyzdžiui, Klaipėdos rajono švietimo centro KT tvarkos aprašuose edukacinė išvyka vadinama „*edukacine kelione*“. Taip pat skiriasi ir sąvokos apibrėžimas. Klaipėdos rajono švietimo centro KT tvarkos aprašuose edukacinė kelionė apibrėžiama kaip „*specializuotas kvalifikacijos tobulinimo seminaras – kelionė į šalies ir užsienio švietimo institucijas susipažinti su švietimo politika ir švietimo sistemos pokyčiais*“ [30, 3.5 punktas].

Švietimo dokumento, kuriame būtų pavartotas išsitas edukacinės kelionės sąvokos apibrėžimas, nepavyko rasti. Tačiau, pavyzdžiui, 2005 m. gegužės 25 d. rašte „Dėl kvalifikacijos tobulinimo organizavimo“ (Nr. SR-27-04-13) minima edukacinės kelionės sąvoka, kuri tikslinama kaip seminaras užsienyje [8]. Taigi edukacinės kelionės sąvoka buvo vartojama iki 2007 m. kovo 29 d. KT nuostatų patvirtinimo, nes ją galima rasti senesniuose teisės aktuose, švietimo centrų KT tvarkos aprašuose.

Ankstesnis edukacinės kelionės kaip mokytojų KT formos apibrėžimas konkrečiai siejamas su šalies ir užsienio švietimo institucijų lankymu, su švietimo politikos ir švietimo sistemų pokyčių pažinimu. Tuo tarpu KT nuostatuose minima edukacinės išvykos sąvoka labai plati: ši KT forma suprantama kaip išvyka, kurios metu pedagogai įgyja ir plėtoja savo kompetencijas.

Labai įvairiai edukacinė išvyka vadinama šios paslaugos teikėjų – turizmo agentūrų tinklapiuose: „kvalifikaciniu seminaru – kelione“, „specializuotu seminaru – kelione“ „tarptautiniu kvalifikacijos kėlimo seminaru“¹, „dalykine kelione mokytojams“ [28, 29, 26, 27].

Turizmo agentūros pastaraisiais metais tapo pagrindiniais informacijos apie edukacines išvykas skleidėjais, organizatoriais bei vykdytojais, todėl ypač svarbu, kad jų darbuotojai detaliai susipažintų su Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 29 d. įsakymu patvirtintais KT nuostatais bei sektų švietimo teisės aktus, susijusius su pedagogų KT. Tai sudarytų sąlygas šalyje vienodai vartoti bei konceptualizuoti edukacinės išvykos sąvoką.

Vadovaujantis KT nuostatais, šiame darbe taip pat bus remiamasi juose apibrėžta edukacinės išvykos sąvoka. Edukacinės išvykos, rengiamos Lietuvos Respublikos teritorijoje, bus skiriamos nuo ne Lietuvoje vykdomų edukacinių išvykų, kai pedagogai įgyti naujų ir plėtoti turimas kompetencijas, pasidalinti gerąją patirtimi vyksta į kitas Europos šalis.

1.1.2. Edukacinė išvyka kaip pedagogų kvalifikacijos tobulinimo forma

KT nuostatuose nurodomos penkios pagrindinės KT formos: kursai, seminaras, konferencija, stažuotė ir edukacinė išvyka [55, 6 punktai]. Nuo kitų KT formų pastaroji pirmiausia skiriasi tuo, kad tai yra išvyka – įvairių vietovių, objektų, įstaigų lankymas, jų pažinimas.

Edukacinės išvykos kaip pedagogų KT formos bruožai:

- Savišvieta: kultūrinis lavinimasis, aplinkos pažinimas.
- Ryšių stiprinimas su platesne aplinka: švietimo įstaigų lankymas, dalijimasis gerąją patirtimi, bendradarbiavimas.
- Įgytų žinių ir gerosios patirties sklaida, panaudojimas praktinėje veikloje.

„**Savišvieta** – nuolatinis savarankiškas mokymasis, kuris remiasi asmens iš įvairių šaltinių gaunamomis žiniomis ir jo praktine patirtimi“ [38, 2 str. 23 punktai]. Kiekviena kelionė, kurios tikslas – pažintinis, sudaro sąlygas asmenybės savišvietai. Tiesiogiai pažįstant vietas, miestus, gamtos, istorijos, kultūros paminklus, šalies ir užsienio papročius, tradicijas, prasiplečia pažinimo horizontai, vyksta savaiminis mokymasis.

Poetas ir publicistas J. Janonis kelionę laiko svarbia mokytojų kvalifikacijos tobulinimo forma. Jo nuomone, mokytojas turi ne vien upių, ežerų, kalnų ir miestų vardus pasakyti savo

¹ Turizmo agentūrų paruoštas edukacinių išvykų programas tvirtina PPRC, mokytojų švietimo centrai, tęstinių studijų institutai ir kt. Švietimo ir mokslo ministerijai pavaldžios institucijos. Jų atliekama pagrindinė funkcija yra ne kvalifikacijos kėlimas, o kvalifikacijos tobulinimas [25, p. 15].

mokiniams, bet ir vaizdžiai juos aprašyti. „Tik tada mokytojas atliks pamoką nešabloniškai ir jo darbas duos gerų rezultatų <...>“ [23 p. 54].

Aplinkos pažinimo svarbą mokytojo profesijai ypač pabrėžė mokslininkas A. Vireliūnas. „Betarpiškai gi pažinti daiktai yra vienintelis tvirtas pagrindas, ant kurio dedama visos tarpiskai (skaitymui, giedojimui) įgytos žinios, visas pasaulėžiūros rūmas“ (Vireliūnas, cit. pg. Bukauskienė, 1996, p. 212 – 213). Ir kartu jis apgailestauja, kad yra nemažai mokytojų, kurie nežino nei savo apylinkės vietovardžių ir net nenori po jas pasidairyti [37, p. 214].

Mokytojas I. Cieška straipsnyje „Atostogos su kuprine“ (1937) savo kolegas ragina vasaros atostogų metu savarankiškai keliauti po Lietuvą. Jis pabrėžia, kad joks geografijos vadovėlis neperduos taip žinių, kaip pats mokytojas, išvažinėjęs ir pamatęs savo gimtąjį kraštą. Jis teigia, kad savo šalį privalu pažinti kiekvienam mokytojui, nes keliaujant galima tiesiogiai susipažinti su šalies istorija, papročiais, kalbos reikalais, tautos pažangos klausimais, naujais statiniais ir daugeliu kitų klausimų [5, p. 446]. Autorius straipsnyje įvardija visapusiška kelionės teikiamą naudą: „<...> keliavimas duoda daug naudos mokytojui, nes apščiai teikia malonumo, kartu ugda savo asmenybę, susipažįsti su mokytojais, susipažįsti su bendrais rūpesčiais, pažangumu, parveži gajumo mokyklai ir net apylinkei“ [Ten pat, p. 447].

Ryšių stiprinimas su platesne aplinka. Teikdamas rekomendacijas dėl papildomo mokytojų švietimo, J. Laužikas siūlo ne tik pedagogines ekskursijas po užsienį, bet ir nurodo mokyklų bei kitų įstaigų lankymą. Profesorius pabrėžia, kad mokytojams reikalinga lankytis pavyzdinėse mokyklose, ir įstaigose, kur būtų sukoncentruotos naujienos ir mokytojas galėtų atnaujinti savo įgudimus bei patyrimus [32, p. 157].

Mokyklų lankymo, pedagoginės patirties pasidalijimo, bendradarbiavimo svarbą naujai pabrėžė XX a. pabaigos autoriai. Sparčių pokyčių, reliatyvių žinių amžiuje jie tampa vieni svarbiausių mokytojų kvalifikacijos tobulinimosi veiksmų.

Amerikiečių autoriaus M. Fullanas pažymi, kad žmonės naujo elgesio dažniausiai išmoksta bendraudami su kitais, o ne lankydami mokymosi kursus [14, 96 p.]. Jis siūlo nuolatos stengtis stiprinti ryšius su platesne aplinka, nes mokyklų kaip ir kitų organizacijų problemų tyrimas ir jų sprendimas, vis didesnio profesionalumo siekimas, produktyvių santykių kūrimas netrukus pasiekia vadinamąsias „lubas“, jei tai nėra susiejama su įvairiomis organizacijomis, užsiimančiomis panašia ar kitokia veikla [Ten pat, 121 p.]. Tarp pateikiamų konkrečių siūlymų Fullanas nurodo ir kitų mokyklų lankymą. Be to, autorius pataria užmegzti ryšius ne tik su panašius darbus dirbančiomis mokyklomis, bet ir su tomis, kurios užsiima kitokia, net priešinga veikla. „Kitokia patirtis – svarbi sąlyga kritiškam savęs vertinimui“ – teigia jis [Ten pat, 122 p.].

Pasak A. Hargreaveso, daugelis mokslininkų tvirtinama, jog bendradarbiavimas ir kolegialumas sudaro sąlygas mokytojams tobulėti, mokantis vienas iš kito, tobulinant savo profesines galias [20, p. 247]. Tačiau autorius pabrėžia, kad bendradarbiavimas turi būti savanoriškas ir prasmingas, o ne vien dalijimasis dėl dalijimosi [Ten pat, p. 238 – 239].

T. Bulajeva daktaro disertacijoje nurodo, kad trys penktadaliai tyrimo respondentų – mokytojų pageidavo daugiau bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis iš kitų mokyklų, keistis patirtimi, drauge ieškoti veiksmingiausių bendrų problemų sprendimo būdų. Todėl autorė pažymi, kad įvairios mokyklos turėtų labiau tarpusavyje bendradarbiauti [4, p. 130]. KT nuostatuose taip pat pabrėžiama bendradarbiavimo ir gerosios darbo patirties sklaida. Tai yra vienas KT uždavinių [55, 4.3. punktas].

Edukacinės išvykos metu **įgytų žinių ir gerosios patirties sklaida, panaudojimas praktinėje veikloje** yra vienas labiausiai laukiamų šios KT formos rezultatų.

Tarpukario Lietuvos mokytojas I. Cieška teigia, kad išvykų metu mokytojams neužtenka vien apžiūrėti žymesnes – gražesnes vietas. Apie jas daugiau informacijos reikia pasidomėti iš vietos gyventojų, parinkti žodinės medžiagos. Kiekvienam mokytojui – keliautojui jis siūlo užrašuose žymėtis įdomesnius kalbos sakinius, žodžius, juos sukirčiuoti, nusipiešti ar nufotografuoti įdomesnią vaizdą [5, p. 447].

Mokytojas Cieška pateikia ir konkrečių, kelionės metu įgytų žinių ir patirties sklaidos, panaudojimo praktinėje veikloje pavyzdžių:

- iš sutvarkytų užrašų galima per pamokas paskaityti įdomesnes vietas mokiniams;
- iš nuotraukų galima paruošti gyvos ir įdomios vaizdinės mokomosios medžiagos;
- sutvarkius medžiagą kartais galima gauti ir mokslinės vertės dalykų, reikalingų įstaigoms, kurios rūpinasi krašto tyrimais arba kalbotyros reikalais [Ten pat].

S. Valatkienė straipsnyje „Užsienio pedagoginės patirties atspindys J. Laužiko darbuose“ (2004) aptaria profesoriaus mokslinio palikimo sąsajas su užsienio pedagogine patirtimi. Autorė teigia, kad su ja profesoriui teko susipažinti įvairiais būdais. Tačiau daugiausia žinių ir pedagoginės patirties jis pasisėmė lankydamasis daugelyje užsienio kraštų, susipažindamas su jų švietimo sistemomis, tiesiogiai stebėdamas ir analizuodamas praktinį mokyklų darbą bei studijuodamas užsienio universitetuose [56, p. 202].

Valatkienė įvardija gausų užsienio patirties palikimą J. Laužiko mokslinėje veikloje:

- „Gerai susipažinęs su užsienio mokyklos patirtimi, giliai išstudijavęs naujosios pedagogikos teoriją ir praktiką, profesorius pritarė daugeliui XX a. pradžios „naujosios mokyklos“

principų: aktyvumo, savarankiškumo, integracijos, iniciatyvumo, individualaus priėjimo, paieškos, tyrinėjimo, gyvenimiškumo.

- Ragino atlikti švietimo reformą Lietuvoje, remiantis naujųjų pedagoginių srovių ir naujų pedagogikos ir psichologijos mokslo pasiekimais.
- Daugelyje savo darbų Laužikas nagrinėja naujosios pedagogikos atstovų – G. Kerschensteinerio, P. Peterseno, H. Litco, J. Dewey, E. Parkhursto, M. Montessori ir kt. teorinį ir praktinį palikimą.
- Profesorius ypač daug dėmesio skiria Vokietijos naujosioms mokykloms, jų patirties analizei (Jenos planui, Manheimo sistemai ir kt.)“ [Ten pat, p. 203].

Taigi kelionių metu, tiesiogiai susipažįstant su šalies ir užsienio švietimo politika, mokyklų gyvenimu, jų veikla, pamokų metodika, mokyklų problemomis galima išsiugdyti kompetenciją visuose ugdymo srityse. Tačiau įgyjamos žinios ir patirtis priklauso nuo individualaus žmogaus poreikio mokytis ir tobulėti.

1.1.3. Edukacinės išvykos komponentai

KT sistemos komponentus išsamiai aprašė K. Kaminskas daktaro disertacijoje. Autorius išskiria šiuos KT sistemos veiksnius:

- pedagogus ir švietimo vadovus,
- KT paslaugos teikėjus,
- užsakovus,
- švietimo priežiūros institucijas,
- kintantį KT kontekstą [25, p. 17 – 20].

Pedagogai ir švietimo vadovai yra KT paslaugos klientai. Tačiau pedagogų auditorija įvardijama ne tik kaip KT *objektas*, į kurią pirmiausia orientuota visa KT sistema, bet ir kaip *subjektas*, todėl, kad pedagogai vis aktyviau dalyvauja formuodami KT turinį, būdus bei organizuodami ir vertindami KT programas [Ten pat, p. 17].

KT nuostatuose nurodoma, kad mokytojai patys renkasi KT būdus, programas, laiką, tačiau savo mokymosi poreikių tenkinimą turi derinti su mokyklos tikslais, vadovų rekomendacijomis ir mokykloje sudarytais KT planais [55, 15.1 punktas]. Šiuose nuostatuose taip pat nurodoma, kad pavieniai pedagogai gali teikti siūlymų KT organizatoriams ir vykdytojams apie KT kryptis, tematiką ir būdus [55, 15.3 punktas].

Turizmo agentūros „Titano vartai“ darbuotojų teigimu, pastaraisiais metais auga pedagogų iniciatyva formuojant edukacinės išvykos turinį. Turizmo agentūros vis dažniau gauna užsakymų iš

mokyklos administracijos su prašymu paruošti jos darbuotojams edukacinę išvyką, nurodant kelionės kryptį, trukmę, lankytinų švietimo įstaigų tipą ar net konkrečią įstaigą su kurios veikla pedagogų auditorija norėtų susipažinti.

KT paslaugos teikėjai. Neformalųjį suaugusiųjų švietimą gali teikti visi švietimo teikėjai [38, 17 str. 3 punktas]. Kadangi KT vykdomas pagal neformaliojo švietimo programas ir savišvietos būdu, tai KT paslaugos teikėjais vadinami visi, kurie dalyvauja rengiant ir organizuojant programas.

Edukacinių išvykų paslaugos teikėjai yra du: KT institucijos ir turizmo agentūros. Edukacinė išvyka yra jų bendradarbiavimo produktas.

„Kvalifikacijos tobulinimo institucija – švietimo įstaiga ar kitas švietimo teikėjas, turintis teisę vykdyti valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimą“ [55, 2 punktas]. Šiuo metu Lietuvoje iš viso veikia 81 KT institucija – tai Pedagogų profesinės raidos centras (toliau – PPRC) ir kitos Švietimo ir mokslo ministerijai (toliau – ŠMM) pavaldžios KT institucijos [21]. Jų pagrindinės funkcijos yra:

1. tirti ir analizuoti pedagogų KT poreikius;
2. rengti KT programas ir organizuoti KT renginius;
3. viešai skelbti informaciją apie vykdomas KT programas ir jų akreditavimą, organizuojamus KT renginius;
4. nustatyti KT programų rengimo, aprobavimo, renginių organizavimo (dalyvių registravimo, grupių komplektavimo, vykdymo, dokumentavimo) tvarką;
5. tirti KT programų ir renginių veiksmingumą, jų poveikį pedagogų darbo kokybei;
6. organizuoti metodinę veiklą, teikti metodinę pagalbą pedagogams ir skleisti gerąją jų darbo patirtį taip, kaip numato institucijos nuostatai arba kiti teisės aktai;
7. organizuoti Lietuvos ir užsienio šalių mokytojų, vadovų ir specialistų mainus jų kvalifikacijai tobulinti;
8. užtikrinti organizuojamų renginių kokybę;
9. išduoti KT pažymėjimus ir pažymas [55, 13 straipsnis].

Atkūrus Lietuvoje valstybingumą, edukacinių išvykų programas rengė ir šias keliones įgyvendino KT institucijos. Turizmo agentūros joms talkino tik organizaciniais klausimais. Ilgainiui edukacines išvykas vykdyti pradėjo ir pačios turizmo agentūros, tuo tarpu KT institucijos dėl šios KT formos specifiškumo bei atsiradusios didelės konkurencijos faktiškai liovėsi organizavusios edukacines išvykas.

Pastaraisiais metais KT institucijos tik nustato edukacinių išvykų programų rengimo ir aprobavimo tvarką, teikia metodinę pagalbą šių programų rengėjams, tvirtina programas bei išduota KT pažymėjimus. Kitas edukacinių išvykų organizavimo ir jų įgyvendinimo funkcijas atlieka turizmo agentūros, pagal jų bendradarbiavimo sutartis.

Šiuo metu dar nėra numatyta procedūrų, kaip KT institucijos turi tirti edukacinių išvykų veiksmingumą ir jų poveikį pedagogų darbo kokybei.

Turizmo agentūros. Švietimo dokumentuose nurodoma, kad teisę užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu taip pat turi ir įmonės. Jos įgyja jų steigimą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka, savo įstatuose įrašiusios ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje nustatytą veiklą “Kvalifikacijos tobulinimas” [12, 3 punktas]. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo vykdytojai gali teikti mokamas paslaugas ir išduoti pažymėjimus, patvirtinančius dalyvavimą neformaliojo suaugusiųjų švietimo programoje ir jos baigimą [Ten pat, 6 ir 7 punktai]. Tačiau 2005 m. gegužės 25 d. ŠMM rašte „Dėl kvalifikacijos tobulinimo organizavimo“ (Nr. SR-27-04-13) nurodoma, kad pažymėjimus mokytojams apie jų dalyvavimą KT renginiuose turi išduoti KT institucijos [8]. Šiame rašte taip pat pažymima, kad kelionių agentūros, organizuojančios edukacines išvykas, dažniausiai tokios teisės neturi.

Turizmo agentūros paprastai inicijuoja edukacinių išvykų programų rengimą. Pagal KT institucijos reikalavimus, jas ruošia pedagoginį ar kitą, edukacinės programos turinį atitinkantį išsilavinimą turintys asmenys. Edukacinių išvykų programas gali ruošti ir nepriklausomi pedagogai, dėstytojai ar kiti švietimo darbuotojai. Idealiu atveju edukacinės programos rengėjas yra tas pats asmuo, kuris ir lydi šią kelionę bei įgyvendina edukacinę programą.

Turizmo agentūros nustato edukacinių išvykų organizavimo (dalyvių registravimo, grupių komplektavimo, dokumentavimo) tvarką bei įgyvendina šias keliones. Už jų vykdymą atsako kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimus išduodanti institucija [8].

Užsakovai. „Ši komponentą sudaro ministerija, kitos centrinio vadovavimo švietimo procesams institucijos (ekspertinės, mokslinės), savivaldybės kaip steigėjos, tėvų bendruomenė“ [26, p. 18].

ŠMM yra pagrindinė valstybinės pedagogų KT politikos formuotoja ir užsakovė. KT nuostatuose nurodoma, kad ŠMM:

1. nustato prioritines KT kryptis;
2. numato ir skiria lėšų pavaldžioms KT institucijoms išlaikyti;
3. inicijuoja valstybinių KT programų vykdymą ir tam skiria tikslinių lėšų [55, 8 punktas].

Pedagogų KT rūpinasi ŠMM Profesinio ir tęstinio mokymo departamento Pedagogų rengimo

ir kvalifikacijos tobulinimo skyrius. Šio skyriaus nuostatuose nurodoma, kad viena jo funkcijų - inicijuoti šalies ir tarptautinių KT programų, projektų rengimą ir jų įgyvendinimą [51, 7.8 punktą].

Edukacinių išvykų užsakovai yra pedagogai ir mokyklų vadovai. Dalį mokinio krepšelio (toliau – MK) lėšų pradėjus skirti mokytojų kvalifikacijai tobulinti, buvo sudarytos sąlygos pedagogams savarankiškai rinktis KT renginius. Turizmo agentūroms pradėjus ruošti edukacines išvykas, pedagogai tapo jų klientais ir programų užsakovais.

Švietimo priežiūros institucijos. Lietuvoje sparčiai išplitus KT institucijų tinklui pastaraisiais metais ypač aktualūs tapo KT renginių kokybės užtikrinimo ir jų praktinio naudingumo klausimai. Todėl šiuo metu ypatingas dėmesys skiriamas švietimo priežiūros institucijoms. Lietuvoje pagrindinės KT priežiūros institucijos yra ŠMM ir Mokytojų kompetencijos centras (toliau – MKC).

ŠMM Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo skyrius atsakingas už pedagogų atestacijos organizavimą ir įgyvendinimą. Atliekant mokykloje auditą galima įvertinti pedagogų KT rezultatus. 2007 m. liepos 27 d. patvirtinti nauji mokytojų atestacijos nuostatai. Pagrindiniai jų tikslai yra:

- skatinti mokytoją tobulinti savo kompetenciją;
- sudaryti sąlygas mokytojui siekti karjeros ir įgyti jo kompetenciją ir praktinę veiklą atitinkančią kvalifikacinę kategoriją, skatinti jį materialiai;
- didinti mokytojo atsakomybę už ugdymo rezultatus bei profesinį tobulėjimą [7, 4 punktą].

Taigi nauja mokytojų atestacija tiesiogiai orientuojama į mokytojo kompetenciją, gebėjimus ir kasdienį ugdomąjį darbą.

MKC veiklos pagrindinis tikslas – užtikrinti mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų KT kokybę [43, 2.9 punktą]. Švietimo ir mokslo ministerija MKC įpareigojo:

1. vykdyti KT stebėseną;
2. organizuoti ir koordinuoti KT institucijų ir KT programų akreditavimą;
3. skelbti informaciją apie akredituotas KT institucijas ir KT programas;
4. teikti metodinę pagalbą KT institucijoms ir programų rengėjams [55, 9 punktą].

2005 m. rugpjūčio pabaigoje MKC pradėjo vykdyti „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos“ projektą, kuriuo „siekiama įdiegti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos kokybės monitoringo sistemą ir sukurti bei tobulinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo institucijų ir jų teikiamų programų akreditavimo sistemą“ [45]. Jį įgyvendinti numatyta per trejus metus. Vykdamas „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos“ projektą buvo patvirtinti šie teisės aktai:

- 2006 m. sausio 23 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą, veiklos vertinimo ir akreditacijos“ (Nr. ISAK-109). Juo pavesta MKC organizuoti ir vykdyti institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų KT, veiklos vertinimą ir akreditavimą, o valstybės biudžeto lėšų valdytojams nuo 2008 m. sausio 1 d. rekomenduojama skirti lėšas tik akredituotoms institucijoms [6].
- 2006 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programos patvirtinimo“ (Nr. 468), kurio tikslas – pasiekti, kad pedagogų rengimo ir KT sistema atitiktų Lietuvos švietimo sistemos ir visuomenės poreikius [13, 19 punktas].
- 2007 m. lapkričio 23 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (ISAK-2275), kuriame pateikiama KT programų akreditavimo tvarka. Įstatymas įsigalioja nuo 2008 m. sausio 1 d. [10].

Taigi 2008 m. pradžioje įsigaliojo nauja KT programų akreditavimo tvarka, tačiau edukacinėms išvykoms ji dar negalioja. 2008 m. sausio 22 d. patvirtintas Švietimo ir mokslo įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. ISAK-556 "Dėl Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo" pakeitimo“ (Nr. ISAK-130), kuriuo nurodoma, kad edukacinėms išvykoms, vykdomoms ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, gali būti naudojamos MK lėšos tik akreditavus kvalifikacijos tobulinimo programą. Šis įsakymas įsigalioja nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. [11].

Taigi naujaisiais mokslo metais pedagogai MK lėšas galės naudoti tik akredituotoms edukacinėms išvykoms, vykdomoms ne Lietuvoje. Programas, vykdomas ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, MKC galės teikti tik akredituotos KT institucijos [10, 10 punktas]. Be to, programų teikėjai papildomai turės pateikti bendradarbiavimą su užsienio partneriu patvirtinančius dokumentus [Ten pat, 12.3. punktas].

MKC Akreditavimo ir metodinės pagalbos sektoriaus darbuotojų teigimu, edukacinės išvykos po užsienį bus akredituojamos tik vieneriems metams. MKC taip pat turi teisę panaikinti programos akreditaciją, jeigu ji neatitinka programoje numatytų vykdymo reikalavimų [Ten pat, 41 punktas]. Edukacinių išvykų, vykdomų Lietuvos Respublikos teritorijoje, organizavimo tvarka nesikeis.

Kintantis KT kontekstas. Švietimo sistemos kontekstualumo principas pabrėžia, kad „švietimo sistema yra glaudžiai susieta su krašto ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos kontekstu, kartu su juo atsinaujina ir atitinka nuolat kintančias visuomenės reikmes“ [38, 5 str. 2 punktas]. „Švietimo gairėse“ (2002) pažymima, kad švietimas įstengs savo visuomenines priedermes atlikti tik tuomet, kai jo raida lenks bendrąją visuomenės raidą [53, p. 7].

Nemažai autorių pabrėžia, kad paskutiniaisiais dešimtmečiais Lietuvoje vykę dideli politiniai, ekonominiai, socialiniai pokyčiai stipriai pakeitė KT kontekstą. Kartu, pasauliui įžengus į sparčių pokyčių, reliatyvių žinių amžių, pedagogų rengimas ir jų KT tapo itin svarbia ir sunkiai sprendžiama problema.

Edukacinių išvykdyimų vykdymui, jų pasiūlos įvairovei lemiamą reikšmę taip pat turėjo besikeičianti Lietuvos padėtis: atkūrus valstybingumą atsivėrė galimybės keliauti po Vakarų Europos šalis; įstojus į Europos Sąjungą, pradėtas skatintini tarptautinis bendradarbiavimas. Tai pat pasikeitė švietimo prioritetai: akcentuojama bendrakultūrinių kompetencijų svarba, dalijimasis gerąją darbo patirtimi.

Išaugusiai edukacinių išvykų pasiūlai veikiausiai didžiausią įtaką turėjo pasikeitęs finansinis kontekstas – atsirado galimybė mokytojams KT renginius rinktis savarankiškai, naudojant MK lėšas. Pedagogams tapus tiesioginiais edukacinių išvykų užsakovais, turizmo agentūros pradėjo siūlyti savo paslaugas. Todėl KT tikslų įgyvendinimas edukacinių išvykų metu tapo nekontroliuojamas.

1.2. Edukacinių išvykų istorijos bruožai

Jau XX a. pradžioje pavieniai Lietuvos švietėjai vyko į kitas Europos šalis tiesiogiai susipažinti su jų švietimo sistemomis, švietimo naujovėmis, atskirų švietimo įtaigų veikla. Užsienyje įgytomis žiniomis ir patirtimi jie rėmėsi, pateikdami Lietuvos švietimo reformos modelius, bei sprenddami kitas pedagogines problemas.

To meto spaudoje pasirodė nemažai straipsnių bei leidinių, aprašančių kelionių išpūdžius ir supažindinančių su kitų šalių švietimo patirtimi. Pavyzdžiui, 1906 metais spaudoje pasirodė nedidelė J. Gabrio knygelė „Jaunuomenės švietimas kitur ir pas mus“. Jos autorius įvade aiškiai nurodo šios knygelės edukacinį tikslą: „<...> aš norėčiau, nors trumpai, papasakoti, kaip tat buvo daroma [šviečiama liaudis] kituose kraštuose (Danijoje, Norvegijoje, Švedijoje ir kitur), idant nusižiūrėję į juos ir mes kibtumėm į darbą“ [15, p. 6].

Gabrys plačiausiai aprašo Danijoje vykdomą švietimą. Kad autorius lankėsi šioje šalyje įrodo knygelėje minima vietovardžių gausa, detaliai aprašoma Danijos švietimo sistema, mokyklų gyvenimas. Kitų šalių - Švedijos, Norvegijos ir Suomijos – švietimui skiria vos kelis lapus, trumpai supažindindamas su esama švietimo situacija ir istoriniais šių šalių švietimo faktais. Tai leidžia daryti išvadą, kad knygos autorius veikiausiai lankėsi tik Danijoje, o kaimyninių kraštų švietimą aprašė, remdamasis kitų pasakojimais.

1919-1920 m. M. Gustaičio išleistoje knygoje „Amerikos mokykla“ taip pat aprašomi kelionės išpūdžiai: „1914 metų vasaros atostogoms teko man pasiekti didžioji Amerikos respublika, labai domėjau arčiau pažinti tenykštę mokyklą ir neapleidau progos apsilankyti įvairiose mokslo įstaigose“ [19, p. 3]. Autorius nurodo, kad ši knyga nėra sistemingas mokslinis darbas, vis dėlto joje pateikiama daug įdomių faktų apie JAV mokyklą apskritai ir lietuvių švietimąsi šioje šalyje.

Švietimo istoriją analizuojančiuose veikaluose galima rasti tiesioginių duomenų, įrodančių, kad Lietuvos švietimo darbuotojai buvo specialiai siunčiami į užsienį, pasisemti patirties. Pavyzdžiui Švietimo ministerijos pradinių mokyklų viršininkas, Knygų leidimo komisijos sekretorius A. Vireliūnas, šias pareigas ėjęs 1919-1923 m., buvo komandiruotas į Švediją susipažinti su liaudies švietimo ir pedagogikos padėtimi. Grįžęs jis paskelbė daug straipsnių apie užsienio šalių liaudies švietimą, Lietuvos mokytojus skatino domėtis pedagogikos ir mokyklos praktikos laimėjimais užsienyje [37, p. 212].

Kultūros departamento direktoriui A. Juškai 1934 m. teko lankytis Sovietų Sąjungoje. Kelionės metu jis pabuvojo trijose mokyklose: „desiatletkoje (dešimties klasių) Maskvoje, semiletkoje su choreografiniu skyriumi Leningrade ir semiletkoje viename miestelyje, netoli

Maskvos“ [24, p. 443]. Apie mokymo įstaigas ir švietimo situacija tuometinėje Rusijoje jis supažindina straipsnyje „Mokykla SSRS-e“ (1937).

Buvusi pedagogė, Vilniaus universiteto dėstytoja S. Čiurlionienė, norėdama susipažinti su kalbos dėstymo metodika, 1935 metais lankėsi Šveicarijos, Prancūzijos, Lenkijos mokyklose [42, p. 6]. Jos memorialiniame kambaryje Kaune saugomi užrašai apie Vakarų šalyse matytas pamokas. Jie teikia nemažai informacijos apie to meto užsienio šalių pamokų metodiką: „Skaitymo pamoka. Daina „Kaimenė Alpėse pavasari“. Veda kandidatas į mokytojus. Pokalbis. Skambalų apžiūrėjimas. Tradicijų aptarimas. Žodžius aiškina mokytojas. Dainos skaitymas. Skaito ištiesai penki ar šeši vaikai. <...> Nereikėjo pačiam skaityti ir klausinėti: ką reiškia tas žodis? Pirmiausiai duodi paskaityti tyliai 3-4 minutes, po to klausi, kas ko nesuprato, ar kas ką norėtų paaiškinti“ [37, p.402 – 403].

Įspūdingą pedagoginių kelionių sąrašą J. Laužikas pateikia savo „Saulėlydžio apmąstymuose“ (1988). 1932 metais jis pedagoginės patirties sėmėsi Latvijoje, Estijoje, Suomijoje, 1934 metais – Švedijoje ir Anglijoje. Profesoriaus pedagogines keliones tęsė 1937 metais. Vokietijoje jis susipažino su Jenos plano pedagogine sistema, kurią detalai aprašė straipsniuose „Naujos mokyklos Vokietijoje“ (1937, Nr. 20 ir 21). Tais pačiais metais J. Laužikas Belgijoje susipažino su Dekrolio pedagoginė sistema, Italijoje – su Montessori sistema ir Prancūzijos švietimo įstaigomis. 1938 metais jam teko pabuvoti Danijoje ir susipažinti su jos švietimo sistema [35, p. 15].

Tarpukario Lietuvos švietėjai (J. Gabrys, A. Vireliūnas, J. Mikeliūnas, J. Zastarkis, J. Laužikas), tiesiogiai susipažinę su užsienio šalių švietimo padėtimi, perduodami savo patirtį, pabrėžė, kad ja reikia naudotis apgalvotai. Reformuojant mokyklą siūlė pirmiausiai atsižvelgti į savo krašto, tautos ypatumus.

Kolektyvines mokytojų išvykas į užsienį, panašias į šių dienų edukacines išvykas veikiausiai Lietuvoje pirmasis pradėjo organizuoti B. Sruoga. Prisiminimuose apie Salomėją Nėrį mokytoja O. Girčytė – Maksimaitienė pasakoja, kad 1929 metų pavasarį sužinojusios apie prof. B. Sruogos organizuojamas ekskursijas į užsienį, ji ir S. Nėris taip pat įsitraukė. O. Girčytė – Maksimaitienė dalyvavusi vienoje ekskursijoje po Vokietiją, o S. Nėris – kitoje, po Šveicariją. Visas šių kelionių išlaidas jos apsimokėjus pačios [41, p. 76].

Kartu su B. Sruoga ir S. Nėrimi keliavęs mokytojas D. Pinigis nurodo, kad šios ekskursijos buvusios pažintinio pobūdžio: „Reikia pastebėti, kad B. Sruogos organizuojamos ekskursijos turėjo tikslą ne tiek pažinti miestus, užsienio įvairius muziejus, kiek pasibastyti po kalnus. Aišku, visus žymiausius muziejus, prieš išsikeldami į kalnus, aplankydavome“ [Ten pat, p. 109].

S. Nėris 1928 – 1931 metais dirbo vokiečių kalbos mokytoja Lazdijuose. Jos buvę mokiniai puikiai prisimena, kad ji pamokų metu pasakojusi apie kalnus, Reiną, apie kelionėse matytas šalis ir žmones. Viena jos buvusių mokinių E. Vnarauskaitė – Pakarklienė dar pažymi, kad grįžusi iš Vakarų S. Nėries geriau pradėjo dėstyti vokiečių kalbą [Ten pat, p. 83-88].

Taigi tarpukario Lietuvos mokytojai savo iniciatyva ir lėšomis pavieniui ir kolektyviai keliavo po užsienio kraštus. J. Zastarkis straipsnyje „Mokytojų ugdymosi reikalu“ (1940), teigia, kad mokytojams turi būti sudarytos palankesnės sąlygos išvykti svetur: „Švietimo M–ja turėtų nuoširdžiai padėti mokytojams, norintiems pramokti svetimų kalbų ar susipažinti su kitų kraštų kultūriniu gyvenimu, įsigyti bent sumažinta kaina užsienio pasus ir vizas“ [57, p. 129].

Daugelis Lietuvos švietėjų pabrėžė, kad mokytojai turi gerai pažinoti savo gimtąjį kraštą, todėl nepriklausomoje Lietuvoje pradėtos organizuoti mokytojams ekskursijos po Lietuvą. Jų tikslai ir vykdymo detalės plačiai aptariamoms J. Janonio straipsnyje „Organizuokim mokytojų ekskursijas po Lietuvą“ (1932).

Straipsnio autoriaus manymu, organizuoti ekskursijas po Lietuvą gali kiekvienas mokytojas. Jis turi mokytojų rajoninėje konferencijoje ar kitai progai pasitaikius pasiūlyti mokytojams vykti vasaros atostogų metu į ekskursiją, padaryti norinčiųjų dalyvauti sąrašą ir tarpusavyje sutarti dėl maršruto. Vadovu Janonis siūlo pasirinkti inteligentišką žmogų [22, p. 56].

Ekskursijų metu autorius pataria aplankyti istorines vietas (pilis, piliakalnius, kapus), kitas žymesnes vietas (bažnyčias, muziejus) ir įstaigas (mokyklas, fabrikus ir kt.) Į šias ekskursijas Janonis prašo žiūrėti ne kaip į pramogą, bet kaip į rimtą mokslinę ekspediciją. Kiekvienas vykstantis, jo teigimu, turi su savimi turėti užrašų knygutę, kurioje užfiksuotą viską, ką tik kelionėje teko įdomaus pamatyti. Be to, dar prieš kelionę, jis prašo mokytojų pasiskaityti apie tas vietas, kurias jie ruošiasi aplankyti [Ten pat, p. 57].

Straipsnio pabaigoje taip pat užsimenama, kad ekskursijų mokytojams būta ir anksčiau. Tačiau Janonio teigimu, į jas galima būtų žiūrėti tik kaip į pramogą, nes šių ekskursijų tikslas buvo „ne moksliškas vietos pažinimas, bet tik tam, kad pasivažinėjus ir po ilgo ir sunkaus kursuose darbo šiek tiek atsigavus“ [Ten pat].

Apie praktiškai vykdytas mokytojų ekskursijas po Lietuvą užsimena buvusi S. Nėries kolegė mokytoja J. Ičkauskaitė – Vosylienė. Pasak jos, jų gimnazijos direktorius kasmet pavasarį organizuodavo išvykas autobusu į tolimesnes Dzūkijos vietas [41, p. 102]. Į šias ekskursijas vyko ne tik mokytojai, bet ir savivaldybių darbuotojai. Tuo metu buvęs apskrities savivaldybės buhalteris

J. Pajėga užsimena, kad kartu su S. Nerimi jam yra tekę dalyvauti tokioje ekskursijoje [Ten pat, p. 106].

Sovietinės okupacijos metais mokytojai taip pat savo iniciatyva keliavo savišvietos tikslais. Mokytoja E. Budrikaitė straipsnyje „Iš visų tradicijų – pati mieliausia“ užsimena, kad kolektyvinės mokytojų išvykos į Klaipėdos, Panevėžio, Vilniaus teatrų spektaklius bei respublikos muziejus vyko kasmet [3, p. 2].

Sovietų Sąjungoje pradėtos organizuoti ir teminės ekskursijos pedagogams, pavyzdžiui, literatūrinė kelionė „didžiųjų rašytojų A. Čechovo, L. Tolstojaus, I. Turgenevo vietomis“ [47, p.1]. Pasak D. Paškauskaitės, tokios kelionės dažnai nevyksta, tačiau stengiamasi jas organizuoti metodiškai: iš anksto visiems dalyviams paskelbiami renginio tikslai, prašoma išsiaiškinti ir pranešti organizatoriams, ką naujo jie norėtų sužinoti šios išvykos metu, ką parvežti mokyklos kabinetui. Kelionės programa aprašoma, aptariama, įvertinama [Ten pat].

Sovietinės okupacijos metais kai kuriems mokytojams teko lankytis ir užsienyje. O. Abramavičiūtės straipsnyje „Susitikimai Prancūzijoje“ aprašoma prancūzų kalbos mokytojų ir dėstytojų kelionė vadinama stažuote, tačiau užsimenama, kad antroji programos dalis buvo ekskursijos po įvairias Pietų Prancūzijos vietas ir kelionė į šalies sostinę Paryžių [1, p. 4]. Be to, straipsnyje pažymima, kad didžioji programos dalis buvo skiriama susipažinti su Prancūzijos švietimo sistema, mokyklomis, jaunimu ir jį liečiančiomis problemomis.

Atkūrus Lietuvoje nepriklausomybę, 1993 m. susikūrusi Lietuvos geografijos mokytojų asociacija (toliau - LGMA) kartu su ŠMM pradėjo organizuoti edukacines išvykas geografijos mokytojams. LGMA pirmininko R. Šalnos teigimu, 1995 m. įvyko pirmoji edukacinė kelionė į Paryžių, o kitais metais antroji – į Italiją. Pastarosios kelionės metu buvo aplankytos ir keturios mokyklos Austrijoje. Taigi nuo 1995 m. reguliariai vieną kartą per metus Lietuvos geografijos mokytojai išvykdavo į edukacinę išvyką. Jas lydėjo du lektoriai – profesionalūs geografs ir turizmo agentūros atstovas, atsakingas už organizacinius dalykus.

Edukacinės išvykos netrukus pradėtos organizuoti Lietuvos istorijos ir biologijos mokytojams. Taigi nepriklausomos Lietuvos pirmųjų edukacinių išvykų dalyviai buvo tikslinės grupės – geografs, istorikai ir biologai, kuriems pažintinė programa buvo mokomoji medžiaga. R. Krupickas straipsnyje „Sugrįžome iš Italijos“, dalindamasis įspūdžiais apie geografijos mokytojų edukacinę išvyką, pažymi: „Labai svarbu, kad visa grupė buvo vienminčių bendruomenė“ [31, p. 1].

Tačiau tokios kelionės truko neilgai. Kadangi sparčiai kūrėsi turizmo agentūrų tinklas ir Lietuvos piliečiai pradėjo aktyviai keliauti po užsienį, vis sudėtingiau sekėsi surinkti bendraminčių

grupės. 2000 m. įvyko paskutinė LGMA organizuota geografų kelionė į Nordkapą (Norvegija). Tik pusė šios kelionės dalyvių buvo geografijos mokytojai. LGMA pirmininkas R. Šalna pažymi, kad ši kelionė buvusi ne visai edukacinė, nes sunku kalbėti apie specifinius geografinius dalykus, kai daliai grupės dalyvių jie yra nesuprantami.

Edukacinės išvykos taip pat pradėtos organizuoti ir kelių dalykų mokytojams. Pavyzdžiui, 1997 m. įvyko edukacinė išvyka po Mažąją Lietuvą, kurios dalyviai buvo geografijos ir lietuvių kalbos mokytojai. Kelionės metu mokytasi integruoti įvairių dalykų žinias [2, p. 3].

Susikūrusios privačios turizmo agentūros KT institucijoms pradėjo siūlyti savo kelionių maršrutus. Edukacinių išvykų programas ruošė ir įgyvendino švietimo centrai. Platų edukacinių išvykų pasirinkimo spektrą galima rasti Pedagogų profesinės raidos centro (toliau – PPRC) 2000-2001 m. archyve [50]. Čia siūlomos edukacinės išvykos skirtos visų dalykų mokytojams.

Ilgainiui pačios turizmo agentūros ėmėsi ruošti edukacinių išvykų programas, reklamuoti jas bei įgyvendinti. Švietimo centrai, išduodantys KT pažymėjimus edukacinių išvykų dalyviams, nebeprisiėmė atsakomybės už šios KT formos kokybę.

1.3. Edukacinių išvykų organizavimas ir vadyba

1.3.1. Programų rengimas

Edukacinės išvykos programa susideda iš dviejų – edukacinės ir kultūrinės pažintinės – programų. Edukacinė programa yra KT programa, kuri apibrėžiama kaip „kompetencijų plėtojimo planas ir jo realizavimo aprašas, kuriame nusakyti:

- mokymo(si) tikslai,
- uždaviniai,
- formos,
- turinys,
- įgyvendinimo nuoseklumas,
- trukmė,
- numatyti mokymo(si) metodai ir priemonės,
- plėtojamos, įgyjamos kompetencijos ir jų vertinimas“ [55, 2 punktas].

Kultūrinė pažintinė programa yra įvairių miestų, vietovių, gamtos, istorijos, kultūros paminklų ir kitų turistinių objektų lankymas, jų pažinimas.

Turizmo agentūros edukacines programas dažniausiai ruošia pagal turimas turistines programas, todėl jos pirmiausiai siekia pagrįsti, kodėl pedagogams reikėtų vykti į turistinėje programoje paminėtą šalį (-is). Taip pat dažniausiai turizmo agentūros parenka aplankyti tas švietimo įstaigas, kurios yra arčiausiai lankomų (turistinių) objektų. Šiuo atveju kultūrinės pažintinės programos vykdymas tampa pagrindiniu, o edukacinė programos – antriniu tikslu. Taigi švietimo ir verslo tikslų susidūrimas, verčia abejoti turizmo agentūrų vykdomų edukacinių išvykų veiksmingumu.

Mokymo(si) tikslai ir uždaviniai yra vienas svarbiausių programos komponentų. „KT programos tikslas – gilinti vieną ar kitą kompetenciją, spręsti vieną ar kitą praktinę problemą, skleisti inovacijas“ [58, p. 12].

Kaip jau minėta, surinkti tiksline pedagogų, pageidaujančių dalyvauti tam tikroje edukacinėje išvykoje, auditoriją nėra lengva. Todėl KT institucijos ir turizmo agentūros daugiausiai rengia bendro pobūdžio edukacines programas, tinkančias visų dalykų mokytojams.

Edukacinių išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, dažniausiai formuluojamas pagrindinis tikslas – supažindinti pedagogus su Europos šalių švietimo sistemomis, jų ypatumais. Atsižvelgiant į edukacinės išvykos trukmę ir edukacinei programai įgyvendinti

skiriamą laiką kyla klausimas, ar edukacinė išvyka pajėgi laiko atžvilgiu įgyvendinti pagrindinį tikslą – supažindinti su lankomos šalies (-ių) švietimo sistema (-omis), jos (-ų) ypatumais.

Švietimo sistema yra mokymo įstaigų tinklas, apimantis pradinį, vidurinį, priešmokyklinį ugdymą ir neformalųjį švietimą vykdančias institucijas, aukštąsias mokyklas. Siekiant detaliau susipažinti su vienos šalies švietimo sistema vargu ar užteks kelių apsilankymų užsienio švietimo institucijose. Kita vertus, švietimo sistemų analizavimas, lyginimas – tai veikiau švietimo politiko kompetencijos ugdymas.

Nemažai parengta edukacinių išvykų programų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, skiriama ugdyti bendrąsias mokytojų kompetencijas, pavyzdžiui, ugdyti kūrybiškumą, gebėjimą kritiškai vertinti, mokytis skatinti ugdytinių mokymosi motyvaciją, formuoti nuolatinio mokymosi nuostatas (rem. edukacinių išvykų programų analize)². Edukacinių išvykų, vykdomų Lietuvoje, tikslai dažniausiai yra pažintinio pobūdžio, pavyzdžiui, susipažinti su tam tikro šalies regiono istoriniu, kultūriniu paveldu ir įgytas žinias panaudoti ugdymo turinyje.

Edukacinių išvykų programos tikslas yra smulkinamas į uždavinius. Edukacinėje programoje vidutiniškai nurodoma nuo keturių iki aštuonių uždavinių. Dažniausios jų formuluotės yra tokios: *supažindinti, aptarti, palyginti, (iš)analizuoti, (iš)nagrinėti*. Rečiau naudojamos uždavinių formuluotės, skatinančios žinias ir gebėjimus taikyti praktinėje veikloje: *dalyvauti, atskleisti, parodyti, pristatyti, stiprinti, suteikti, pritaikyti, pasidalyti* (rem. edukacinių išvykų programų analize).

Pažintinio pobūdžio uždaviniai edukacinėse programose dažnai pasikartoja net du – tris kartus. Pasak K. Kaminsko, „kai KT programų tikslai neorientuoja siekti konkrečių sub- ar mikrokompetencijų tobulinimo, tuomet seminarai gali tapti tik informacijos ir išpūdžių pasikeitimo renginiais [25, p. 72]. Konkretūs mokymosi uždaviniai turėtų būti:

1. Konkrečiai nusakantys, ką ir per kiek laiko klausytojai išmoks daryti.
2. Užrašyti taip, kad būtų galima patikrinti, ar tikslas jau pasiektas.
3. Suformuluoti programos autoriaus taip, kad atitiktų turimus šaltinius bei programos autoriaus ir klausytojų poreikius [58, p. 13].

Formos. Šio darbo objektas – edukacinė išvyka ir yra KT forma. Tai pedagogų kelionė – važiavimas į tam tikras vietas su tam tikslu, atitinkamų objektų lankymas. Kitos KT formos, pavyzdžiui, seminaras, konferencija gali būti edukacinės išvykos sudedamosios dalys, jeigu jos metu šios KT formos įgyvendinamos.

² Turizmo agentūros, leidusios susipažinti su jų paruoštomis edukacinių išvykų programomis, pageidavo likti neįvardintos.

Įgyvendinimo nuoseklumas ir trukmė. Edukacinių išvykų programose pateikiama detali kiekvienos dienos edukacinė ir kultūrinė pažintinė programa: nurodomas numatytas valandų skaičius edukacinei programai įgyvendinti, pranešimų, diskusijų, paskaitų temos. Edukacinei programai per dieną skiriama nuo 1 iki 6 valandų, tačiau ne kiekvieną dieną ji vyksta. Edukacinių išvykų programose neretai numatoma dienų, skirtų tik kultūrinei pažintinei programai.

Svarbiausia edukacinės programos dalis – švietimo institucijų lankymas, susitikimai su pedagogais, mokiniais, patirties pasidalijimas. Edukacinėje programoje vidutiniškai numatoma aplankyti vieną – tris (priklausomai nuo kelionės trukmės) švietimo institucijas. Retais atvejais mokyklų ir kitų institucijų lankymas yra numatomas kiekvieną edukacinės išvykos dieną.

Edukacinės išvykos, vykdomos ne Lietuvoje, gali trukti nuo kelių dienų iki kelių savaičių. Trukmė priklauso nuo to, kurias ir kiek šalių jos metu numatyta aplankyti. Lietuvoje vykdomos edukacinės išvykos trunka vieną ar dvi dienas. Jos dažnai organizuojamos savaitgaliais.

Mokymo(si) metodai ir priemonės. Edukacinių išvykų programose paprastai nurodomi šie mokymo(si) metodai: pranešimas, pristatymas, paskaita, diskusija, interviu, susitikimai, lyginamoji analizė (rem. edukacinių išvykų programų analize).

2007 metais MKC paruoštame leidinyje „Patarimai rengiantiems mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programas“ nurodoma, kad KT programoje pakanka įrašyti tik pačius mokymo(si) modelius [48, p. 10 – 12]. Patariama remtis R.I. Arends išskirtais modeliais:

- dėstymas,
- sąvokų mokymas,
- įgūdžių mokymas tiesiogiai aiškinant,
- mokymasis bendradarbiaujant,
- diskusijos,
- aukštesnio lygio mąstymas mokant tyrinėti [Ten pat].

Pažymima, kad KT programos autoriui vertėtų pamąstyti ne tik apie tinkamiausių mokymo(si) modelių pasirinkimą, bet ir apie atskirus mokymo būdus, metodus, kurie viename ar kitame mokymo(si) modelyje gali būti naudojami [Ten pat].

Plėtojamos, įgyjamos kompetencijos ir jų vertinimas – tai KT programos kriterijai, teikiantys labai svarbios informacijos ir pedagogui, besirenkančiam programą, ir švietimo įstaigos vadovui, atsakingam už personalo KT [25, p. 73].

„Kompetencija – tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių“ [23, p. 49]. Pabrėžiama, kad būtent kompetencija, o ne kvalifikacija įgalina veikti skirtinguose veiklos kontekstuose ir nuolat besikeičiančiose veiklos sąlygose [Ten pat, p. 47]. Taigi mokytojų kompetencijos ugdymas šiuolaikinime žinių ir informacijos pasaulyje tampa svarbiausiu KT tikslu.

Siekiant nustatyti vienodus mokytojų rengimo ir KT kriterijus 2007 m. sausio 15 d. patvirtintas Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl mokytojo profesijos kompetencijos aprašo patvirtinimo“ (Nr. ISAK-54). Jame nurodomos šios kompetencijų grupės:

- „Bendrakultūrinė kompetencija – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje (-iose) kultūroje (-ose).
- Profesinės kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai, jos nespacificuojant pagal ugdymo turinio koncentrus/sritis.
- Bendrosios kompetencijos – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, reikalingos mokytojo veiklai ir galimos perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą.
- Specialiosios kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą jo veiklą konkrečiame ugdymo turinio konkcentre/srityje“ [9, 3 punktas].

Kadangi edukacinių išvykų programose numatoma ir kultūrinė pažintinė programa, galima teigti, kad visos jos plėtoja bendrakultūrinę kompetenciją. Priklausomai nuo programos, edukacinių išvykų metu pedagogai taip pat gali įgyti, plėtoti profesines, bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas.

Edukacinių išvykų programose taip pat reikalaujama nurodyti, kaip ruošiamasi vertinti šios programos dalyvius. Neretai jose pateikiamos nepamatuojamos atsiskaitymo formos, pavyzdžiui: įgytų žinių ir įgūdžių skleidimas profesinėje veikloje, pasidalijimas patirtimi savo mokyklos bendruomenėje, įgytos patirties aptarimas seminaro metu [50]. Per pastaruosius dvejus metus paruoštose edukacinėse programose dažniau nurodomos rašytinės atsiskaitymo formos, pavyzdžiui: tam tikros (ugdymo, KT) programos ar plano sudarymas, kelionių aprašai, metodiniai straipsniai pedagoginėje spaudoje (rem. edukacinių išvykų programų analize).

Edukacinių programų prieinamumas. Kaip minėta, anksčiau edukacines išvykas organizavo ir informaciją apie jas skelbė KT institucijos, tačiau pastaraisiais metais edukacines išvykas savarankiškai organizuoja bei reklamuoja pačios turizmo agentūros.

Peržvelgus visų turizmo agentūrų, organizuojančių edukacines išvykas, internetinius tinklapius nepavyko rasti nė vienos edukacinės programos, kurioje būtų nurodytas kelionės tikslas, uždaviniai, detalus edukacinės išvykos vykdymo planas. Turizmo agentūros savo tinklapiuose paprastai skelbia tik edukacinės išvykos pavadinimą ir kultūrinę pažintinę programą. Taigi pedagogai gali pasirinkti edukacinę išvyką, taip ir nenusipažinę su jos tikslais, turiniu, laukiamu rezultatu bei atsiskaitymo formomis.

Turizmo agentūrų darbuotojų teigimu, jie savo paruoštų edukacinių programų neviešina dėl vienos svarbios priežasties – plagijavimo, tačiau besidominčius pedagogus su edukacine programa jie supažindina asmeniškai.

1.3.2. Finansavimo tvarka

Europos šalyse valstybė finansiškai remia pedagogų KT. Lietuvoje, kaip ir daugumoje Europos valstybių, KT programos finansuojamos iš keleto šaltinių: valstybės ir savivaldybių biudžetų, juridinių ir fizinių asmenų bei pačių dalyvių lėšomis [55, 21 punktą]. Kadangi pedagogų KT finansuojamas daugelio skirtingų šaltinių, labai sunku suskaičiuoti kiek iš viso jam išleidžiama pinigų.

Mokytojų kvalifikacijai tobulinti valstybė skiria dalį mokinio krepšelio (MK) lėšų. MK dydį ir jo paskirstymą kasmet nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Lyginant 2002 – 2007 m. MK ir jo dalies (Lt /1 sutartiniam mokiniui), skirtos mokytojų KT, dydžius [44], matyti (žr. – 1. pav.), kad:

- MK dydis kasmet augo: 2003 m. – 17 (Lt /1 sut. mok.); 2004 m. – 116 (Lt /1 sut. mok.) ; 2005 m. – 99 (Lt /1 sut. mok.); 2006 m. – 189 (Lt /1 sut. mok.) ir 2007 m. – 391 (Lt /1 sut. mok.).
- nuo 2002 iki 2005 metų MK dalis skirta mokytojų KT kasmet padidėdavo apie 0,3 %.
- 2006 metais MK dalis, skirta mokytojų kvalifikacijai tobulinti, lyginant su praėjusiais metais sumažėjo 0,1 proc., o 2007 metais – 0,2 proc. Tačiau tai nereiškia, kad mokytojų KT buvo išskirta mažesnė pinigų suma. Ji išliko tokia pati kaip ir 2005 metais – 24,4 (Lt /1 sut. mok.). Taigi 2006 m. pradeda nusistovėti valstybės skiriama pinigų suma pedagogų KT, nors MK dydis ir toliau auga.

1 lentelė. Mokinio krepšelio ir jo dalies (Lt /1 sutartiniam mokiniui), skirtos mokytojų kvalifikacijai tobulinti, 2002 – 2007 m. palyginimas.

Metai	Mokinio krepšelis (Lt / 1 sut. mok.)	MK dalis (Lt / 1 sut. mok.) mokytojų KT	MK procentinė (1 sut. mok.) dalis mokytojų KT
2002	MK = 1521	4,5	~ 0,3 %
2003	MK = 1538	9,0	~ 0,6 %
2004	MK = 1654	14,2	~ 0,9 %
2005	MK = 1753	24,4	~ 1,4 %
2006	MK = 1942	24,4	~ 1,3 %
2007	MK = 2333	24,4	~ 1,1 %

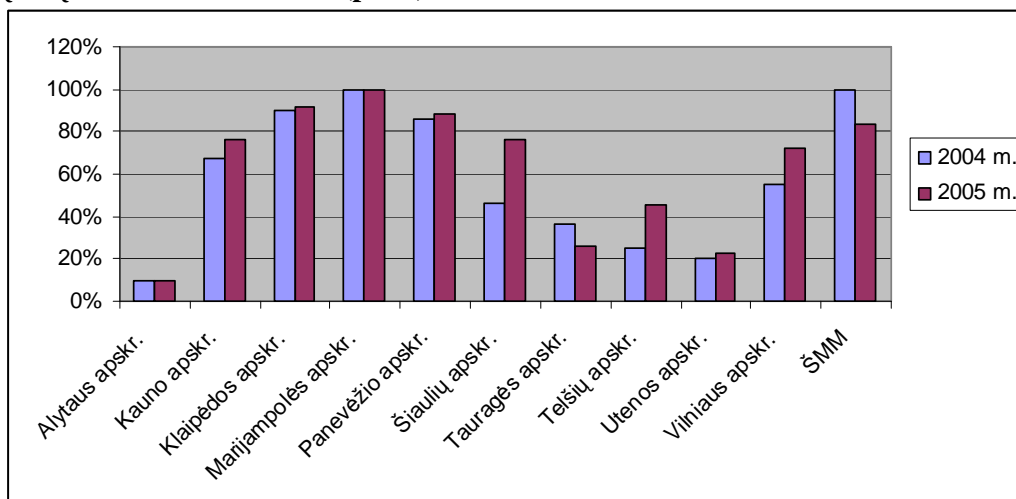
MK dalis, skirta mokytojų kvalifikacijai tobulinti, 2006 m. nustojo augti, nes didelė jos dalis metai iš metų nebuvo panaudojama pagal paskirtį. Pavyzdžiui, „savivaldybių įsteigtose bendrojo lavinimo mokyklose mokinio krepšelio lėšos, skirtos mokytojų kvalifikacijai tobulinti, 2004 m. buvo panaudotos vidutiniškai 36,7 proc., o 2005 m. – 42,9 proc. Taigi 2005 m. padėtis pagerėjo, tačiau vis tiek vidutiniškai buvo panaudota mažiau nei pusė kvalifikacijai tobulinti skirtų lėšų“ [40, p. 19].

2005 m. geriausia padėtis buvo Švenčionių r., Kauno r., Visagino m., Prienų r. savivaldybėse, kur pagal paskirtį panaudota nuo 80 iki 97 proc. valstybės skirtų lėšų. Mažiausiai MK lėšų, skirtų mokytojų KT, tais metais buvo panaudota Birštono, Neringos m., Lazdijų r., Šakių r., Biržų r., Šalčininkų r. savivaldybėse, kur pagal paskirtį buvo panaudota nuo 0 iki 15 proc. Taigi skirtumas tarp daugiausiai ir mažiausiai lėšų mokytojų kvalifikacijai panaudojusių savivaldybių yra labai didelis ir siekia beveik 100 proc. [Ten pat, p. 19 – 20].

Apklausus dviejų (Birštono ir Neringos m.) savivaldybių švietimo skyriaus vedėjus, kodėl 2005 m. mokytojų KT buvo panaudota 0 proc. MK lėšų, negalėjo tiksliai atsakyti, nors ir tvirtino, kad mokytojai kvalifikaciją tobulino kaip įprasta. Taip pat apklaustas Lazdijų rajono savivaldybės Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėjas J. Gudžiauskas, atsakė, kad daugiausiai KT renginių tais metais buvo organizuota darbo vietoje – mokyklose arba Lazdijų švietimo centre. Pasak jo, Lazdijų švietimo centras tuomet jau turėjo gerą kompiuterių klasę, vesti seminarų buvo kviečiami lektoriai iš kitų miestų. Kadangi nereikėjo skirti papildomų lėšų pedagogų komandiruotėms apmokėti, tais metais buvo panaudota tik 11,2 proc. pedagogų kvalifikacijai tobulinti skirtų MK lėšų.

Apskričių įsteigtose bendrojo lavinimo mokyklose mokytojų KT skirtos MK lėšos 2004 ir 2005 m. taip pat panaudotos labai nevienodai. Geriausiai jos buvo panaudotos Marijampolės, Klaipėdos ir Panevėžio apskričių įsteigtose mokyklose, mažiausiai – Alytaus ir Utenos įsteigtose bendrojo lavinimo mokyklose [40, p. 20]. Vidutiniškai apskrities viršininkui pavaldžių mokyklų mokytojų KT skirtų valstybės lėšų 2004 m. buvo panaudota 53,6 proc., o 2005 m. - 60,8 proc., t.y. šiek tiek daugiau nei pusė. ŠMM įsteigtose mokyklose mokytojų kvalifikacijai tobulinti panaudojama didžioji dalis tam skirtų lėšų (žr. – 2 pav.).

1 pav. Apskričių ir ŠMM įsteigtų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų kvalifikacijai tobulinti panaudotų lėšų dalis 2004 ir 2005 m. (proc.)

Peržvelgus savivaldybių, apskričių ir ŠMM įsteigtų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų KT panaudojamų MK lėšų 2004 ir 2005 m., matyti, kad pagal paskirtį jų panaudojama tik apie pusė. Tačiau, nors ir lieka nepanaudotų KT skirtų lėšų, pastaraisiais metais daug diskusijų ir nesutarimų kyla dėl to, kad daugiausiai šių lėšų skiriama edukacinėms išvykoms vykdyti. Taip pat iki šiol svarstoma ir bendra edukacinių išvykų finansavimo tvarka. Ypač daug problemų kelia tai, kad ši KT forma susideda iš dviejų – edukacinės ir kultūrinės pažintinės programų, tarp kurių neretai nėra ryškios ribos. Antra vertus – tai viena brangiausių KT formų. Edukacinių išvykų kaina vienam asmeniui gali svyruoti nuo šimto iki kelių tūkstančių litų. Todėl kyla klausimas, ar ši KT forma yra veiksminga, nes Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo veiksmingumo principas, pabrėžia, kad švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius [38, 5 str. 3 punktas].

2005 m. gegužės 25 d. raštu „Dėl kvalifikacijos tobulinimo organizavimo“ (Nr. SR-27-04-13) ŠMM rekomendavo mokykloms, organizuojant edukacines keliones – seminarus užsienyje, finansuoti tik su kvalifikacijos tobulinimu susijusią programą ar jos dalį [8]. Rašte pažymima, kad už edukacinių kelionių vykdymą atsako KT pažymėjimą išduodanti institucija, o KT lėšų

panaudojimo tikslingumą turėtų prižiūrėti mokyklos steigėjas [Ten pat].

Dėl edukacinių išvykų finansavimo 2006 m. kritikos susilaukė Kauno suaugusiųjų mokymo centras. Kauno miesto savivaldybės Valstybinio audito ataskaitoje rekomenduojama nustatyti papildomas vidaus kontrolės procedūras, kurios užtikrintų, kad, organizuojant edukacines keliones po užsienį, būtų finansuojama tik su kvalifikacijos tobulinimu susijusi programa ar jos dalis [39].

KT finansavimo tvarka detalizuoja 2007 m. kovo 29 d. patvirtintuose KT nuostatuose. Šiuose nuostatuose nurodoma, kad pedagogų KT gali būti naudojamos mokinio krepšelio lėšos šioms išlaidoms padengti: lektorių darbo apmokėjimo, dalyvių apgyvendinimo, kelionės, registracijos mokesčio [55, 23 punktą]. Taigi gido darbas, kelionės draudimas ir kitos edukacinės išvykos išlaidos turi būti apmokamos pačių jos dalyvių.

Tačiau tų pačių metų spaudoje pasirodė nemažai straipsnių, keliančių klausimą, ar tikslinga mokytojų edukacinėms išvykoms naudoti MK lėšas [17, 18, 46]. Šių straipsnių autoriai (A. Gudienė, G. Gražinskas, R. Pakalienė) aptaria 2007 m. vykdytas mokytojų edukacines išvykas po užsienio šalis. Apklausus jų dalyvius paaiškėja, kad šių kelionių metu nebuvo lankomos švietimo įstaigos ir edukacinė programa nevyko, nors jos dalyviams buvo apmokėta didžioji dalis kelionės kainos MK lėšomis.

Vengrų edukologas P. Rado teigia, kad „savita Vidurio Europos problema yra tai, kad dar menkai įsisąmonintas ryšys tarp asmenų, mokančių mokesčius, ir valstybės išteklių, valstybės pinigai vis dar suvokiami kaip gaunami veltui“ [52 p. 83]. Taigi Lietuvoje MK lėšų panaudojimas pedagogų pažintinėms ar net poilsinėms kelionėms, prisidengiant KT tikslais ši teiginį kuo aiškiausiai įrodo.

Siekiant apriboti tokią galimybę, 2008 m. sausio 22 d. išleistas Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl KT nuostatų 22 punkto pakeitimo. Jis buvo papildytas sakiniu: „Edukacinėms išvykoms, vykdomoms ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, gali būti naudojamos mokinio krepšelio lėšos tik akreditavus kvalifikacijos tobulinimo programą.“ [11]. Šis įsakymas įsigalios nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. Tai turėtų užtikrinti racionalų edukacinių išvykų, vykdomų užsienyje, finansavimą.

1.3.3. Analizavimas ir vertinimas

Daugelyje šalių KT kokybės vertinimo funkciją atliekama nepriklausomos institucijos, tačiau kai kuriose šalyse kokybės vertinimas pavestas bendroms švietimo priežiūros institucijoms [25, p. 41].

Lietuvoje KT renginius organizuoti ir tirti jų veiksmingumą bei poveikį pedagogų darbo kokybei pavesta toms pačioms KT institucijoms [55, 13.2 ir 13.5 punktai]. Kaip minėta, ilgainiui edukacines išvykas organizuoti pradėjo turizmo agentūros, tačiau jas analizuoti ir vertinti privalėjo pažymėjimus išduodančios KT institucijos [8].

Nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. pradedama vykdyti edukacinių išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, programų akreditacija. Pedagogų KT akreditavimo tvarkos apraše pabrėžiama, kad MKC turi teisę vykdyti akredituotos programos įgyvendinimo stebėseną, gauti informaciją apie jos vykdymą ir panaikinti jos akreditaciją, jeigu ji neatitinka programoje numatytų vykdymo reikalavimų [10, 39-41 punktai]. Taigi edukacinių išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, kokybės vertinimo funkciją pavesta atlikti nepriklausomai švietimo priežiūros institucijai – MKC. Edukacinių išvykų po Lietuvą analizavimo ir vertinimo funkcija lieka pažymėjimus išduodančiai KT institucijai.

II. EDUKACINIŲ IŠVYKŲ VEIKSMINGUMAS PEDAGOGŲ VERTINIMU

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Remiantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo veiksmingumo principu, kuris pabrėžia, kad švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius [38, 5 str. 3 punktas], atliekamas edukologinis tyrimas. Tyrimo metu bus siekiama nustatyti, ar vykdant edukacines išvykas realizuojami KT tikslai ir pedagogų mokymosi poreikiai. Edukacinių išvykų veiksmingumo vertinimo kriterijai yra:

- Edukacinės išvykos programos tikslingumas ir dalyvių mokymosi poreikių atitiktis.
- Profesinio bendradarbiavimo ir gerosios darbo patirties sklaidos plėtojimas edukacinės išvykos metu.
- Įgytas žinių ir gebėjimų aktyvus taikymas pedagogų praktinėje veikloje.
- Racionalus edukacinėms išvykoms skiriamų lėšų panaudojimas.

Tyrimas atliktas 2007 metų gruodžio – 2008 metų gegužės mėnesiais. Jo metu apklausti 107 įvairių Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai. Kadangi siekta nustatyti edukacinių išvykų veiksmingumą pedagogų vertinimu, tyrimo metu apklausti tik jose dalyvavę mokytojai.

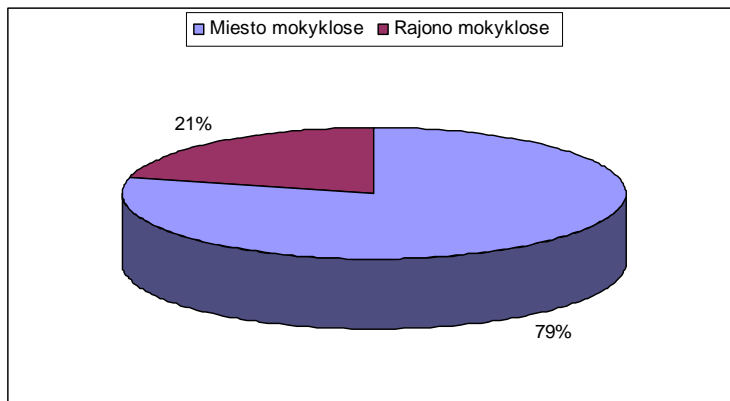
Šiame darbe remiamasi dviejų tyrimo etapų duomenimis. Siekiant išžvalgyti problemą, pirmojo etapo metu interviu metodu buvo apklausti 22 pedagogai, daugiausia naudojant atviro pobūdžio klausimus. Šio etapo metu buvo padaryta klausimų atranka ir paruošta anketa, kurioje naudoti uždari, pusiau atviri ir atviri klausimai (žr. – I Priedas). Antrojo etapo metu anketos metodu buvo apklausti 85 įvairių bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai. Apklausiant interviu ir anketos metodu buvo užduodami tie patys klausimai, todėl tyrimų rezultatai pateikiami kartu. Siekiant detaliau iširti situacija, tai pat kalbėtasi (interviu) su bendrojo lavinimo mokyklų vadovais ir pavaduotojais ugdymui.

Tiriamieji - Vilniaus miesto ir rajono, Klaipėdos miesto ir rajono, Šiaulių ir Druskininkų miesto, Telšių rajono bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai (n = 107). Iš viso buvo apklausta 24 skirtingų mokyklų mokytojai.

Apklausiant didžiųjų ir mažesniųjų miestų, rajonų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojus, pastebėta, kad edukacinė išvyka kaip KT forma taikoma visoje Lietuvoje. Tačiau rajonų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai į edukacines išvykas, ypač vykdomas ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, išvyksta daug rečiau nei miestų mokyklų mokytojai. Rajonų mokyklų vadovų teigimu, jų vadovaujamose mokyklose mokosi nedaug mokinių, todėl MK lėšų, skiriamų tobulinti mokytojų

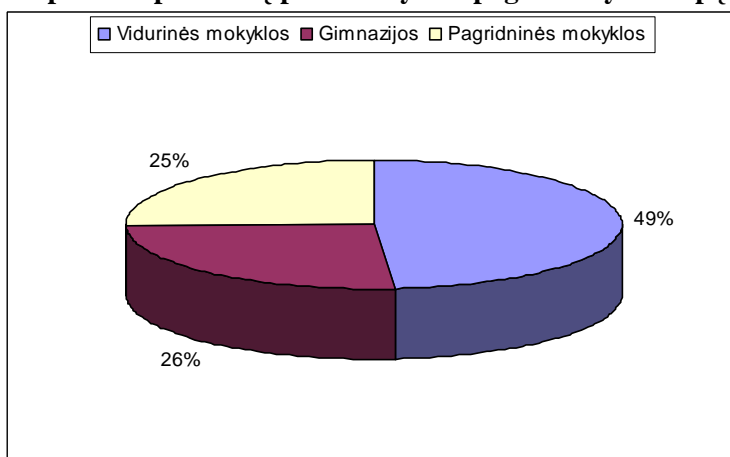
kvalifikacijai, edukacinėms išvykoms nepakanka. Rajonų mokyklų mokytojai sudaro 21 proc. visų respondentų (žr. – 2 pav.)

2 pav. Respondentų, dirbančių miestų ir rajonų mokyklose, pasiskirstymas

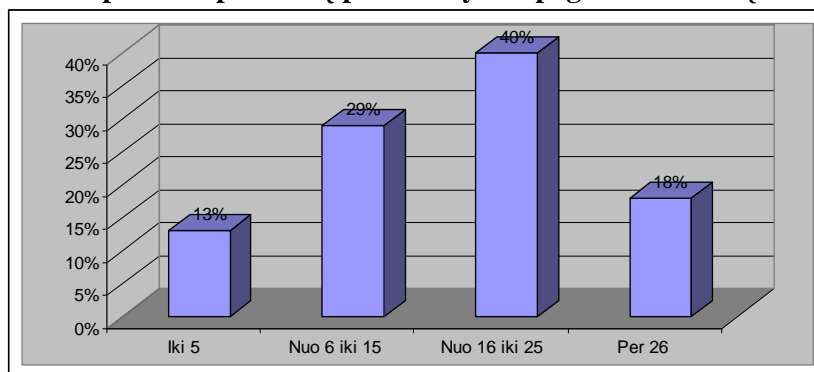
Pusė visų apklaustųjų buvo vidurinių mokyklų mokytojai, po vieną ketvirtadalį respondentų sudaro gimnazijų ir pagrindinių mokyklų mokytojai (žr. – 3 pav.).

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą

Tyrimo dalyvių pedagoginio darbo stažas - nuo 1 iki 42 metų, taigi intervalas – 41 metai. Tarp apklaustųjų didžiausia dalis mokytojų pedagoginį darbą dirba nuo 16 iki 25 metų (žr. – 4 pav.). Respondentų darbo stažo vidurkis – 20 metų.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą

Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacines kategorijas pateikiamas 2 lentelėje. Tik 3 proc. apklaustųjų buvo neatestuoti mokytojai, o pagal 2005 m. duomenis jie sudarė 20 proc. visų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų [53, p. 16]. Galima daryti išvadą, kad neatestuoti mokytojai retai dalyvauja edukacinėse išvykose. 4 proc. apklaustųjų savo kvalifikacinės kategorijos nenurodė.

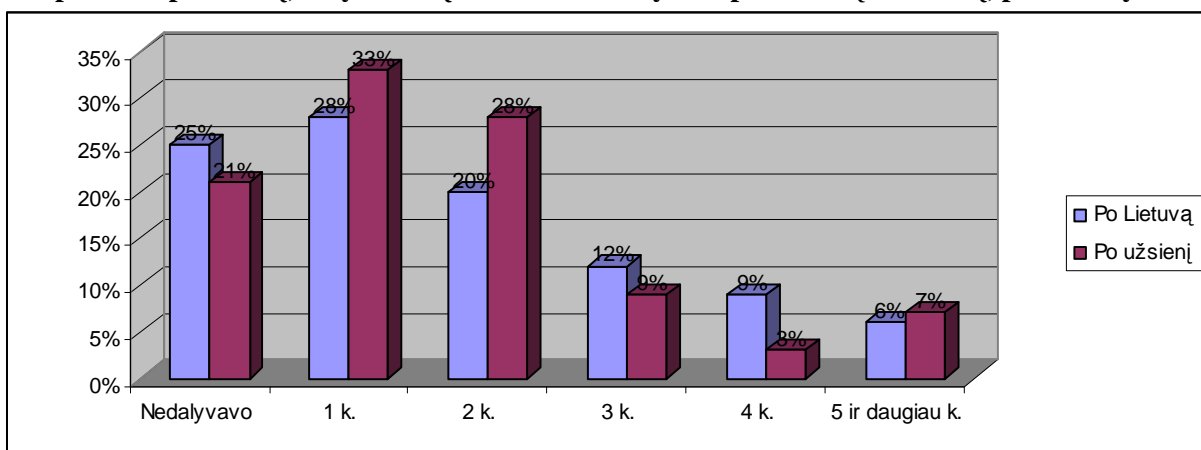
2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacines kategorijas

Kategorija	Proc.
Neatestuotų mokytojų	3
Atestuotų mokytojų	25
Vyresniųjų mokytojų	39
Mokytojų metodininkų	26
Mokytojų ekspertų	3
Nenurodė	4

2.2. Edukacinių išvykų praktika

Apklausiant interviu ir anketos metodu, respondentų buvo prašoma nurodyti kiek kartų jiems teko dalyvauti edukacinėse išvykose po Lietuvą ir užsienio šalis. Gauti rezultatai parodo, kad edukacinė išvyka nėra dažnai naudojama KT forma. Didžioji dalis respondentų edukacinėse išvykose yra dalyvavę vieną – du kartus, nors visų apklaustųjų pedagoginio darbo stažo vidurkis gana didelis – 20 metų. Įdomu tai, kad didesnė dalis respondentų (25 proc.) dar nėra dalyvavę edukacinėse išvykose po Lietuvą, tačiau dalyvavo išvykose, vykdomose ne Lietuvos Respublikos teritorijoje (žr. – 5 pav.).

5 pav. Respondentų, dalyvavusių edukacinėse išvykose po Lietuvą ir užsienį, pasiskirstymas

Edukacinių išvykų pasiūlos įvairovę atspindi respondentų atsakymai apie šalis ir Lietuvos vietas, kuriose jiems teko lankytis šių išvykų metu. Daugiausiai respondentų edukaciniais tikslais lankėsi artimose užsienio šalyse: Lenkijoje, Čekijoje, Latvijoje (žr. – 3 lentelė).

3 lentelė. Respondentų edukacinių išvykų metu aplankytų šalių pasiskirstymas

Šalis	Proc.
Lenkija	43
Čekija	22
Latvija	20
Vokietija	13
Vengrija	10
Rusija, Danija, Austrija	8
Italija, Švedija	7
Prancūzija	6
Baltarusija, Slovakija	5
Anglija	4
Belgija	3
Ukraina, Suomija, Norvegija, Ispanija	2
Estija, Slovėnija, Kroatija, Rumunija, Šveicarija	1

**Dalis respondentų yra dalyvavę daugiau nei vienoje edukacinėje išvykoje, todėl atsakymų suma viršija 100 proc.*

*** Lentelėje pateiktais duomenimis siekiama atspindėti tik edukacinių išvykų pasiūlos įvairovę, o ne visų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų edukacinių išvykų metu aplankytų šalių pasiskirstymą.*

Edukacinių išvykų, vykdytų Lietuvos Respublikos teritorijoje, dalyviai taip pat lankėsi įvairiuose šalies miestuose ir vietovėse: Druskininkuose, Vilniuje, Trakuose, Kaune, Klaipėdoje, Kuršių Nerijoje, Palangoje, Šiauliuose, Anykščiuose, Kėdainiuose, Birštone, Panevėžyje, Žemaitijos regione ir t.t.

Siekiant tirti edukacinių išvykų veiksmingumą, respondentų prašyta nurodyti vieną edukacinę išvyką, kurioje jie dalyvavo paskutinį kartą. Susumavus duomenis (žr. – 4 lentelė) galima daryti išvadą, kad respondentai turėjo gerai prisiminti edukacinių išvykų vykdymo detales, nes daugiau nei pusė (59 proc.) jose dalyvavo praėjusiais metais (išskyrus vieną respondentą, kuris edukacinėje išvykoje dalyvavo 2008 metais). Tik 5 proc. respondentų aptarė seniau nei 2000 metais vykdytas edukacines išvykas. Gauti duomenys taip pat byloja, jog edukacinė išvyka kaip KT forma populiarė pasidarė ypač pastaraisiais metais.

4 lentelė. Respondentų, dalyvavusių edukacinėje išvykoje paskutinį kartą, pasiskirstymas

Metai	Proc.
2007 - 2008 m.	59
2005 - 2006 m.	25
2003 - 2004 m.	11
Seniau nei 2000 m.	5

Tyrimo metu 39 respondentai detaliau aptarė edukacinės išvykas, vykusias Lietuvos Respublikos teritorijoje, 68 respondentai – edukacines išvykas, vykdytas užsienyje (n = 107). Apie tą pačią kelionę buvo apklausta ne daugiau kaip trys respondentai. Lyginant skirtingų respondentų

atsakymus apie tą pačią edukacinę išvyką buvo galima patikrinti atsakymų reprezentatyvumą. Iš viso buvo aptarta 51 skirtinga edukacinė išvyka: 18 po Lietuvą ir 33 po užsienį.

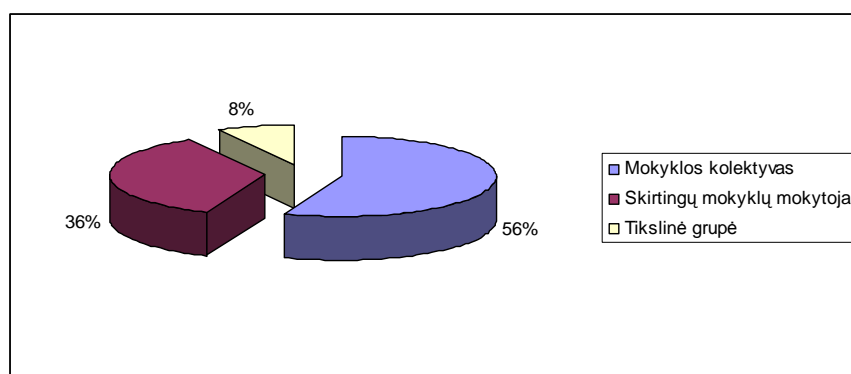
Daugiausiai respondentų apie organizuojamas edukacines išvykas sužino iš mokyklos administracijos ir kolegų, bendradarbių (žr. – 5 lentelė). 11 proc. tiriamųjų nurodė, kad informaciją apie edukacines išvykas gavo iš turizmo agentūrų.

5 lentelė. Informacijos apie edukacines išvykas šaltiniai

Šaltiniai	Proc.
mokyklos administracijos	42
kolegų, bendradarbių	38
ŠMM, kvalifikacijos tobulinimo institucijų	7
turizmo agentūros	11
elektroninių informacijos priemonių	1
spaudos	1

Tai, kad net 80 proc. respondentų pagrindiniu informacijos šaltiniu nurodė mokyklos bendruomenę, paaiškina edukacinių išvykų dalyvių grupių pasiskirstymo duomenys (žr. – 6 pav.). Daugiau nei pusė visų respondentų (56 proc.) teigė, kad edukacinėje išvykoje dalyvavo tik jų mokyklos kolektyvas. Papildomai apklausus mokyklos vadovus ir pavaduotojus ugdydami, paaiškėja, kad dažniausiai MK lėšos edukacinėms išvykoms skiriamos kolektyvui keliaujant drauge. Tokia mokyklos politika visiems sudaro lygias galimybes tapti šios KT formos dalyviais. Viena vertus, tai mažina mokytojų galimybę pasirinkti edukacinę išvyką individualiai pagal pasiruošimą ir KT poreikius, antra vertus, kolektyvui keliaujant kartu sudaromos palankios sąlygos komandiniam mokymuisi, o tai yra vienas besimokančių organizaciją charakterizuojančių bruožų [54, p. 73].

6 pav. Edukacinių išvykų dalyvių grupių pasiskirstymas

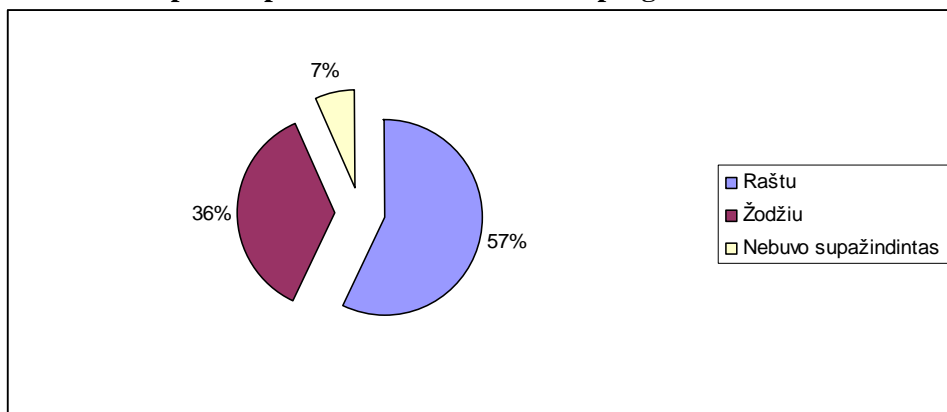

Tik 8 proc. visų apklaustųjų dalyvavo specializuotose edukacinėse išvykose. Jie nurodė šias tikslines auditorijas: rusų kalbos mokytojai, nuotolinio mokymo programų rengėjai, geografijos mokytojai, lenkų kalbos ir literatūros mokytojai. Tai, kad daugiau kaip 90 proc. edukacinių išvykų auditorijos sudaro netikslinės grupės, verčia abejoti šių išvykų veiksmingumu. Net jei jų pagrindinis

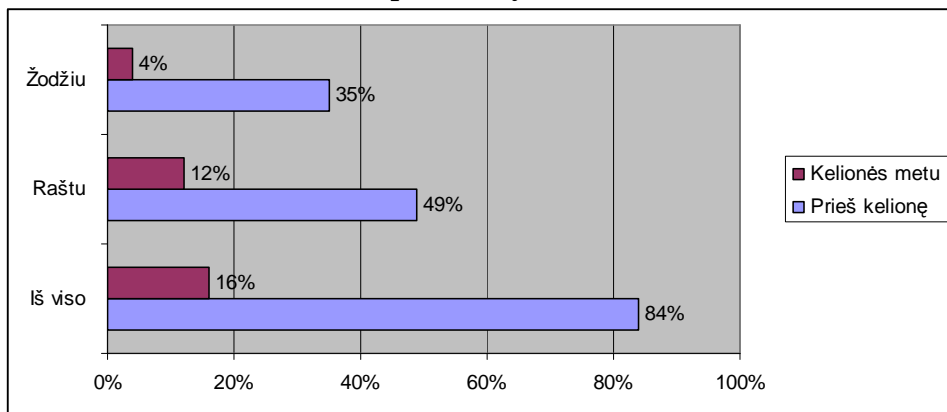
tikslas – pasidalyti gerą patirtimi, jis turi būti tikslingas, o ne vien dalijimasis dėl dalijimosi [20, p. 238 – 239].

Tyrimo dalyvių prašyta atsakyti į klausimą, *kaip ir kada buvote supažindintas su edukacine kelionės programa*. Daugiau nei pusė respondentų (57 proc.) nurodė, kad jiems buvo pateikta spausdinta edukacinės išvykos programa (raštu), trečdalis (36 proc.) su ja susipažino tik žodžiu, o 7 proc. su ja visai nesupažino (žr. – 7 pav.). Įdomu tai, kad 16 proc. visų respondentų su edukacine programa susipažino tik kelionės metu (žr. – 8 pav.).

7 pav. Supažindinimo su edukacine programa formos

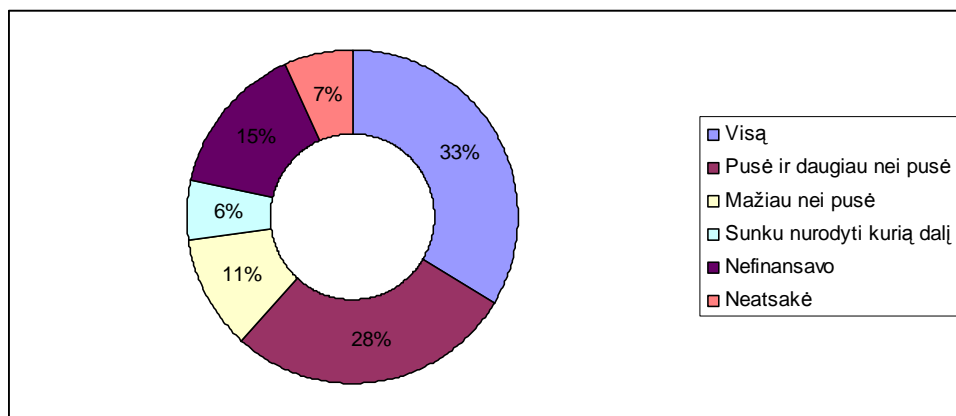

8 pav. Susipažinusių su edukacine programa prieš kelionę ir kelionės metu respondentų pasiskirstymas

Į klausimą, *kokią šios kelionės kainos dalį Jums finansavo mokykla*, 61 proc. respondentų nurodė, kad jiems MK lėšomis buvo apmokėta pusė ir daugiau nei pusė edukacinės išvykos išlaidų (žr. – 9 pav.). Iš viso 78 proc. tyrimo dalyvių teigė, kad tam tikra dalis edukacinės išvykos išlaidų jiems buvo apmokėta. 7 proc. respondentų į šį klausimą neatsakė.

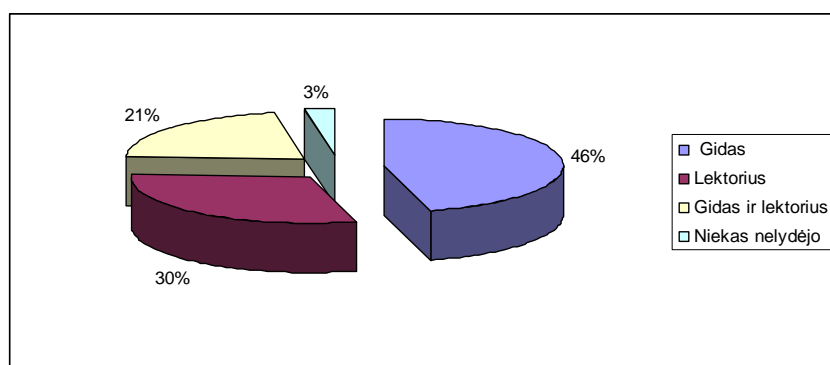
9 pav. Edukacinių išvykų finansavimas

16 respondentų (15 proc.) nurodė, kad visas edukacinės išvykos išlaidas apmokėjo savo lėšomis. Į sekantį klausimą, ar Jūs buvote informuotas (-a), kad mokinio krepšelio lėšomis galima apmokėti dalį edukacinės išvykos išlaidų, 11 jų nurodė, kad apie tai nežinojė.

Į klausimą, kas lydėjo kelionę, didžioji dalis respondentų (46 proc.) nurodė, kad jai vadovavo tik gidas. 30 proc. respondentų teigė, kad ją lydėjo kvalifikuotas asmuo – lektorius, mažiau nei trečdalis (21 proc.) visų tiriamųjų nurodė, kad edukacinei išvykai vadovavo du asmenys – gidas ir lektorius (žr. – 10 pav.).

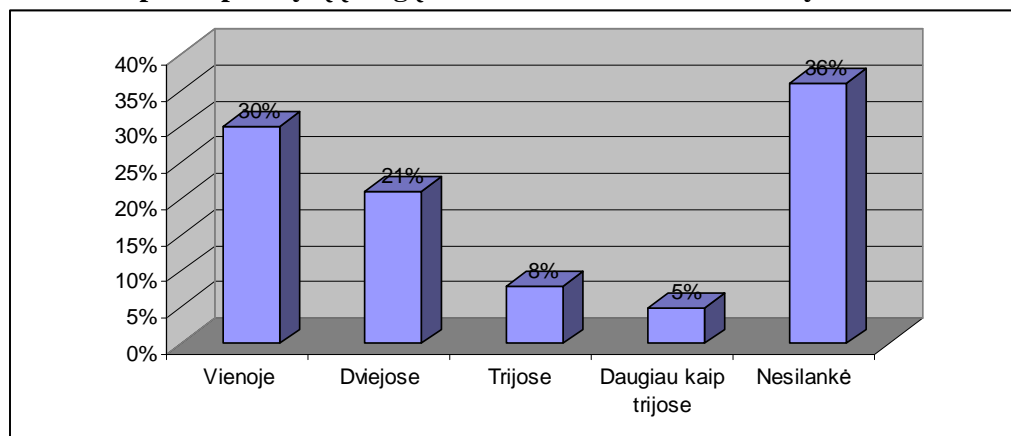
10 pav. Edukacinę išvyką lydėjo

3 proc. respondentų nurodė, kad jie kelionės metu vadovo neturėjo. Kad edukacinius užsiėmimus taip pat vedė vietinis lektorius nurodė 19 proc., o patys mokytojai – 11 proc. visų respondentų.

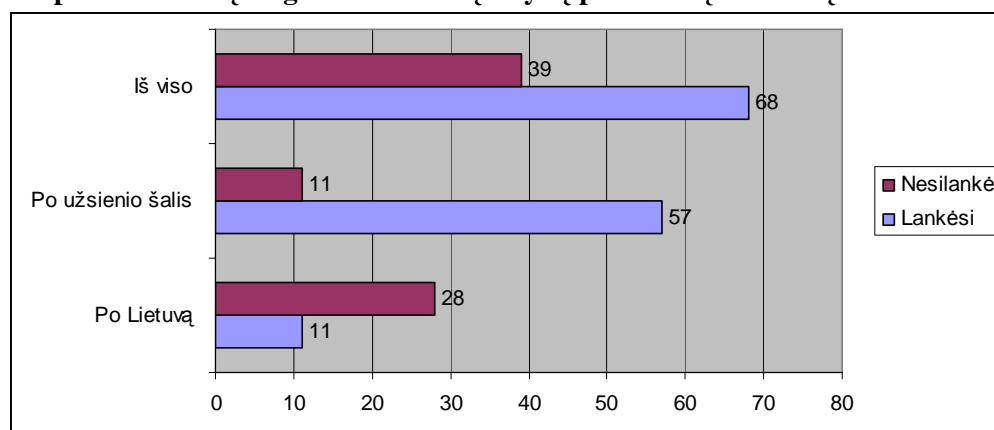
Tyrimo dalyvių prašyta nurodyti, kurias švietimo įstaigas jie aplankė edukacinės išvykos metu. Pagal gautus atsakymus aplankytų įstaigų vienos išvykos metu skaičiaus pasiskirstymas pavaizduotas 11 paveikslėlyje.

11 pav. Aplankytų įstaigų skaičius vienos edukacinės išvykos metu

Remiantis 11 pav. duomenimis galima teigti, kad dažniausiai edukacinių išvykų metu aplankoma viena – dvi švietimo įstaigos. Daugiau nei trečdalis respondentų (36 proc.) nurodė, kad edukacinės išvykos metu švietimo įstaigose nesilankė. Tačiau atskyrus edukacines išvykas po Lietuvą, nuo išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje (žr. – 12 pav.), matyti, kad kelionių po Lietuvą metu respondentai retai lankėsi švietimo įstaigose. Tačiau tik 11 respondentų nurodė, kad edukacinių išvykų po užsienį metu švietimo įstaigose nesilankė.

12 pav. Švietimo įstaigose edukacinių išvykų po Lietuvą ir užsienį metu lankėsi

**Paveikslėlyje pavaizduotas tyrimo dalyvių skaičius.*

Iš viso respondentai nurodė 126 įstaigas, kurias aplakė edukacinių išvykų metu. Daugiausia jie lankėsi formaliojo švietimo įstaigose (žr. – 6 lentelė). Pusė visų respondentų buvo vidurinių mokyklų mokytojai (žr. – 3 pav.), veikiausiai todėl ir edukacinių išvykų metu lankėsi daugiausiai šio tipo mokyklose. Neformaliojo švietimo ir kitos įstaigos, kurias nurodė respondentai, pateikiamos 7 lentelėje.

6 lentelė. Aplankytų formaliojo švietimo įstaigų skaičius

Mokykla	Skaičius	Mokykla	Skaičius
Vidurinė mokykla	41	Kolegija	4
Gimnazija	26	Mokykla – darželis	3
Universitetas	12	Jaunimo mokykla	2
Pradinė mokykla	10	Specialioji mokykla	2
Pagrindinė mokykla	5	Profesinė mokykla	1

7 lentelė. Aplankytų neformaliojo švietimo ir kitų įstaigų skaičius

Įstaiga	Skaičius	Įstaiga	Skaičius
Mokytojų švietimo centras	9	NATO mokykla	1
Suaugusiųjų švietimo mokykla	3	Jaunųjų gamtininkų stotis	1
Lietuvių sekmadieninė mokykla	3	Jaunųjų turistų centras	1
Internatas	2		

Respondentų prašyta nurodyti, su kuo jie šiose švietimo įstaigose buvo supažindinti. Daugiausia apklaustųjų teigė apsilankymo metu susipažinę su darbo sąlygomis ir pamokų (paskaitų) metodika (žr. – 8 lentelė). Be pateiktų atsakymų variantų, keli respondentai taip pat nurodė, kad šių apsilankymų metu jie susipažino su socialiniu aprūpinimu, neformaliojo švietimo sistema (Danijoje), su konfliktų sprendimo būdais (rodyta vaizdinė medžiaga, nagrinėtos įvairios situacijos), informacinių technologijų panaudojimu pamokose, mokinių darbais, dalykų integracija, dalykų dėstymo naujovėmis.

8 lentelė. Švietimo įstaigose buvo supažindinti su:

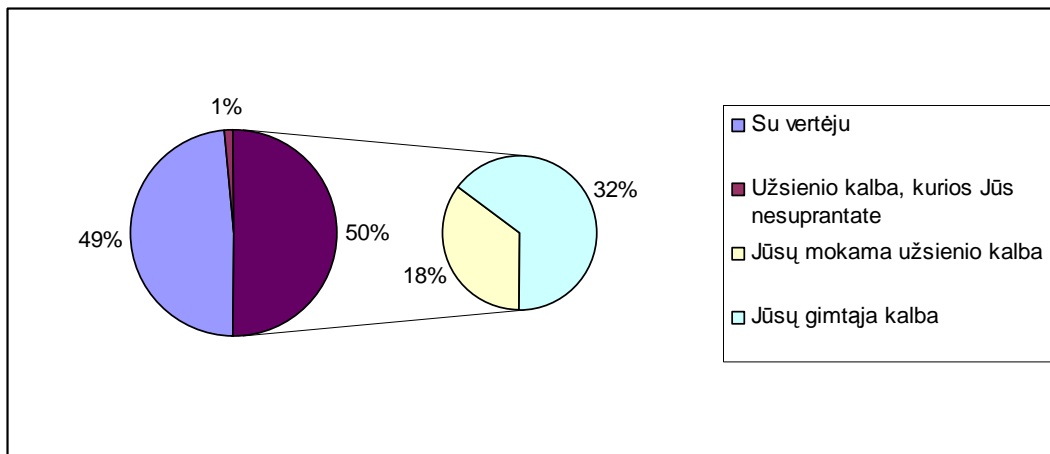
Darbo sąlygomis (kiek vienam mokytojui tenka mokinių, koks mokytojo darbo krūvis ir pan.)	63 proc.
Darbo metodika pamokose / paskaitose	54 proc.
Švietimo įstaigos materialine baze (kompiuterių klasės, biblioteka, mokymosi priemonės ir pan.)	46 proc.
Pačios šalies švietimo sistema	45 proc.
Naujausiais mokymo metodais	34 proc.
Mokymosi pasiekimais	28 proc.
Popamokine veikla	28 proc.

*Respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus, todėl jų suma viršija 100 proc.

Tyrimo dalyvių, kurie lankėsi užsienio švietimo institucijose, taip pat prašyta nurodyti kokia kalba jie bendravo. 50 proc. respondentų teigė galėję susitikimų metu tiesiogiai bendrauti: savo gimtąją kalba (32 proc.) arba jų mokama užsienio kalba (18 proc.) (žr. – 13 pav.). Gimtąją kalbą mokytojai bendravo lankydamiesi lietuvių vidurinėje mokykloje (Lenkijoje), Vasario 16-osios gimnazijoje (Vokietijoje), lietuvių sekmadieninėse mokyklose (Rusijoje ir Baltarusijoje). 9 proc. apklaustųjų buvo mokyklų, kurių dėstomoji kalba – ne lietuvių, mokytojai. Jie gimtąją kalba

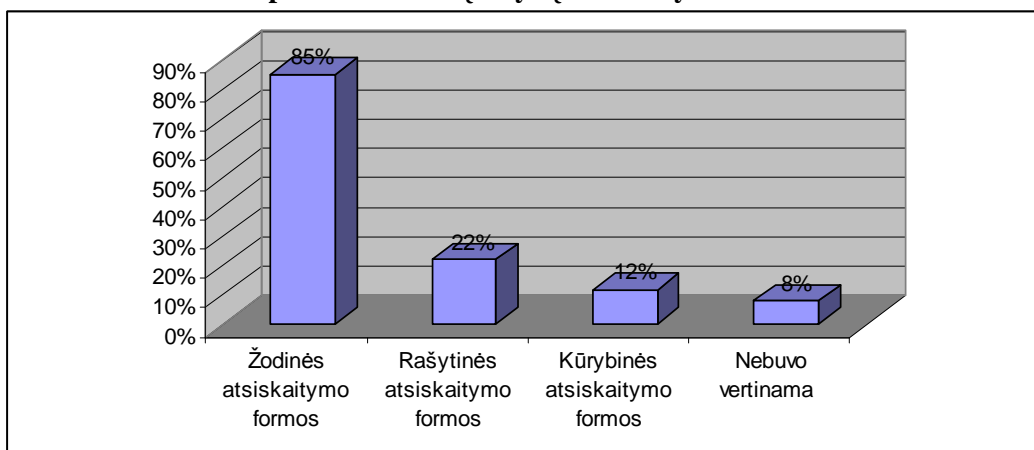
bendravo lankydamiesi Lenkijos ir Rusijos švietimo įstaigose. Taigi trečdalis (32 proc.) visų respondentų nurodė, kad jų edukacinės išvykos tikslas buvo bendravimas ir dalijimasis patirtimi su tautinių mažumų mokyklomis. 49 proc. respondentų užsienio švietimo įstaigose bendravo su vertėjo pagalba.

13 pav. Susitikimų metu buvo bendraujama

Paklausti, kaip buvo įvertintos jų edukacinės išvykos metu įgytos žinios, kompetencijos, respondentai daugiausiai nurodė žodines atsiskaitymo formas (85 proc.): interviu, diskusiją, pasidalijimą gerąja patirtimi seminario metu (žr. – 14 pav.). Daug mažiau apklaustųjų nurodė rašytines (anketa, ataskaita) ir kūrybines atsiskaitymo formas (pranešimo, įgytų žinių pritaikymo praktikoje plano rengimas). 8 proc. respondentų įgytos žinios, kompetencijos niekaip nebuvo vertinamos.

14 pav. Edukacinių išvykų atsiskaitymo formos

*Respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus, todėl jų suma viršija 100 proc.

2.3. Pedagogų motyvacija, įgytų žinių ir patirties refleksija

Respondentų dalyvavimo edukacinėse išvykose motyvaciją atskleidžia jų atsakymų rezultatai (žr. – 9 lentelė). Daugiau nei pusė visų respondentų (53 proc.) edukacinėse išvykose dalyvauja norėdami daugiau sužinoti ir pamatyti, t.y. savišvietos tikslais. Antruoju motyvu daugiausiai tiriamųjų pasirinko socialinį – norėjo su kolegomis pabendrauti ne akademinėje aplinkoje. Tačiau bendroje suvestinėje šis motyvas užima trečiąją poziciją.

Susumavus rezultatus, antrojoje pozicijoje atiduria saviraiškos motyvas – noras pasisemti naujų idėjų savo darbui, t.y. siekti KT tikslų. Motyvų „sudomino kelionės maršrutas“ (suma - 13 proc.) ir „sudomino paskaitų temos“ (suma – 5 proc.) pasiskirstymas liudija, kad didesnė dalis tiriamųjų edukacinę išvyką renkasi pagal kelionės maršrutą, o ne pagal edukacinę programą. Tik keletas respondentų nurodė, kad dalyvaudami edukacinėje išvykoje siekė atestuotis.

9 lentelė. Motyvų, skatinančių dalyvauti edukacinėje išvykoje, pasiskirstymas

Eil. Nr.	Motyvas	1-asis motyvas (proc.)	2-asis motyvas (proc.)	Suma (proc.)
1.	Troško daugiau pamatyti, sužinoti	53	13	33
2.	Siekė pasisemti naujų idėjų savo darbui	20	21	21
3.	Norėjo su kolegomis pabendrauti ne akademinėje aplinkoje	4	23	14
4.	Sudomino kelionės maršrutas	10	16	13
5.	Norėjo susipažinti su kitų švietimo institucijų veikla	7	18	13
6.	Sudomino paskaitų temas	5	5	5
7.	Vykdė pedagogų atestacijos nuostatų reikalavimus	1	4	3

Paprašyti nurodyti edukacinės išvykos tikslą, interviu metu respondentai daugiausiai formulavo abstrakčias formuluotes: perimti gerą patirtį, susipažinti su švietimo sistema, pasidalinti mokomąją patirtimi, susipažinti su istorija, kultūra, tradicijomis ir t.t. Tik keletas nurodė konkrečius edukacinių išvykų tikslus: susipažinti su tautinių mažumų integracija Danijoje, susipažinti su ekologiška energetika Lietuvoje. Keli respondentai nurodė tikslus edukacinių išvykų pavadinimus: „Mokyklos vaidmuo konfliktų sprendime“, „Nuotolinio mokymo projekto sklaida“.

Apklausiant anketos metodu buvo pateiktas pusiau atviras klausimas, tačiau tik 2 respondentai iš 85 papildė, kad vienas iš edukacinės išvykos tikslų taip pat buvo – tobulinti kalbos gebėjimus, pamokų metodiką. Kiti atsakymų rezultatai pateikiami 10 lentelėje. Daugiausiai respondentų nurodė pažintinį edukacinės išvykos tikslą, mažiausiai – naujovių mokymąsi.

10 lentelė. Edukacinių išvykų tikslai

Tikslas	Proc.
Susipažinti su lankomos šalies/ vietovės gamta, istorija, kultūra, tradicijomis. Įgytų žinių panaudojimas ugdymo turinyje.	51
Susipažinti su lankomos šalies švietimo sistema.	32
Perimti kitų švietimo institucijų gerą patirtį.	24
Susipažinti su naujausiais mokymo metodais.	22

*Respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus, todėl jų suma viršija 100 proc.

Didžioji dalis edukacinių išvykų, vykdytų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, dalyvių (53 asm.) teigė susipažinę su aplankytos šalies švietimo sistema. Tačiau į klausimą, *kuri švietimo sistema (lyginant su Lietuvos) Jums atrodė patrauklesnė*, atsakė tik šiek tiek daugiau nei pusė (28 asm). Tai gali reikšti, kad dalis tyrimo dalyvių su kitų šalių švietimo sistema nesusipažino pakankamai, kad galėtų ją palyginti su Lietuvos.

Didesnė dalis respondentų (17 asm.), atsakiusių į atvirą klausimą, priimtinesne nurodė kitos šalies švietimo sistemą. Jie įvardijo šias priežastis:

- Geresnės materialinės sąlygos, atitinkamas užmokestis už darbą.
- Geresnės darbo sąlygos: mokytojai nėra perkrauti papildomais darbais.
- Paprastesnės, lengvesnės mokymosi programos, todėl ir vaikams ir mokytojams dirbti lengviau.
- Įdomesnės mokymosi programos.
- Apmokama papamokinė veikla. Vaikų užimtumas, suinteresuotumas.
- Didesnis dėmesys gerai vaiko emocinei savijautai.
- Vaikai drausmingesni, labiau motyvuoti mokytis.

Dalis respondentų (5 asm.) priimtinesnę nurodė Lietuvos švietimo sistemą, nes:

- ji labiau prieinamesnė, įvairiapusė, reformuota.
- paprastesnė, aiškesnė.
- daugiau drausmės pamokose.

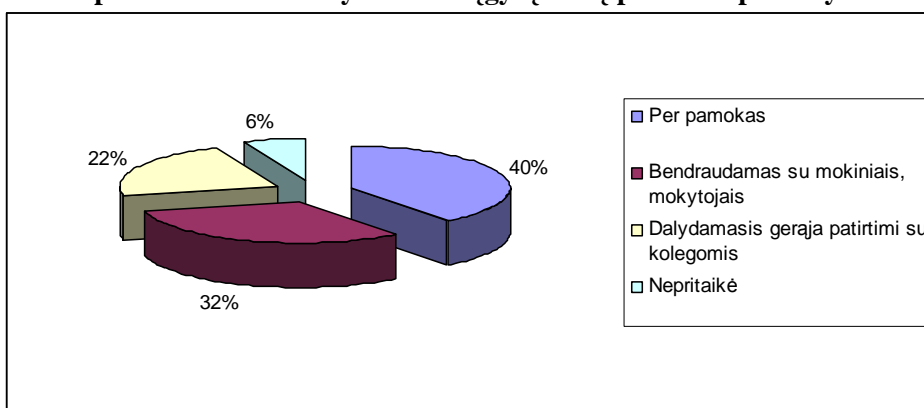
Kiti respondentai (6 asm.) teigė, nepastebėję didelių skirtumų Lietuvos švietimo sistemą lygindami su Latvijos, Lenkijos ir Čekijos. Lyginant su Italijos švietimo sistema, vienas respondentas teigė, kad problemos panašios: žemas mokytojo atlyginimas, prestižas; jaunimas nenori dirbti pedagoginio darbo.

Į klausimą, *kaip įgytas žinias pritaikėte praktikoje*, daugiausiai respondentų nurodė, kad naują patirtį jie perteikė pamokų metu (žr. – 15 pav.). Dalis jų nurodė ir konkrečių pavyzdžių: taikant aktyvius mokymosi metodus, įgyvendinant integruotas pamokas, pasakojant per istorijos pamokas,

organizuojant ugdymo procesą, panaudojant informacines technologijas pamokose, naudojant įvairius žinių perteikimo būdus.

Be pateiktų atsakymo variantų, keli respondentai nurodė, kad įgytas žinias jie panaudojo rengiant naujus projektus, kursus. Vienas respondentas teigė, kad pasisėmęs patirties edukacinės išvykos metu, parengė ir keturis metus skaitė seminarus mokytojams tema „Visuminis ugdymas pamokoje“.

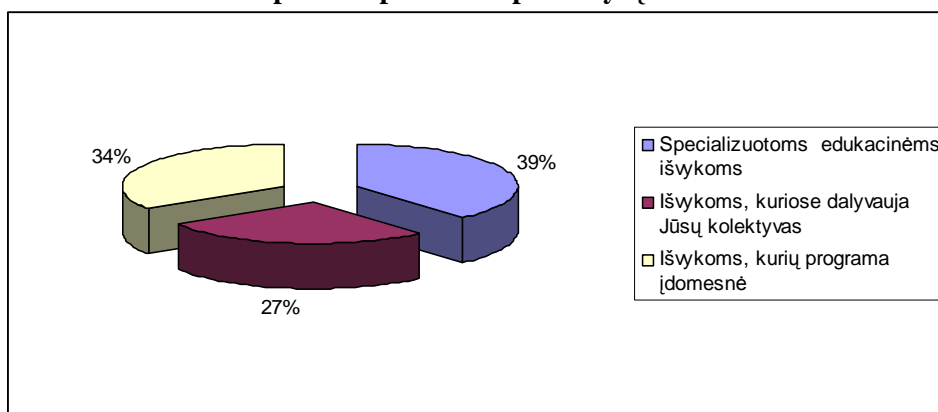
15 pav. Edukacinės išvykos metu įgytų žinių praktinis pritaikymas

6 proc. respondentų nurodė, kad edukacinių išvykų metu įgytų žinių praktiškai nepritaikė. Paklausti, *kas trukdė praktikoje įdiegti naujoves*, nurodė šias priežastis: „tai buvo labiau pažintinė kelionė“, „kelionė, nesusijusi su mano dalyku“, „pas mus kitokios sąlygos“.

Į klausimą, *kokioms edukacinėms išvykoms teiktų pirmenybę*, daugiausiai respondentų pageidavo specializuotų kelionių (žr. – 16 pav). Šiek tiek mažiau respondentų nurodė, kad pirmenybę teikia išvykoms, kurių programa įdomesnė.

16 pav. Respondentai pirmenybę teikė:

2.4. Tyrimo išvados

1. Tyrimo metu siekta nustatyti ar pedagogai, tobulindami savo kvalifikaciją, tikslingai renkasi edukacinę išvykos programą, ar ši atitinka jų mokymosi poreikius.

Informacijos apie vykdomas edukacines išvykas sklaida didina galimybę jos programą pasirinkti tikslingai. Tyrimo metu nustatyta, kad didžioji dalis (80 proc.) respondentų apie organizuojamas edukacines išvykas sužinojo iš mokyklos bendruomenės, tik penktadalis rėmėsi išorės šaltiniais.

Daugiau nei pusė visų respondentų (56 proc.) teigė, kad edukacinėje išvykoje dalyvavo tik jų mokyklos kolektyvas. Tai lėmė mokyklos vadovų vykdoma MK lėšų skyrimo edukacinėms išvykoms politika, kuri taip pat mažina mokytojų galimybę pasirinkti edukacinę programą pagal individualų pasiruošimą ir KT poreikius. Antra vertus, ypač mažas specializuotose edukacinėse išvykose dalyvavusių respondentų skaičius (8 proc.) liudija, kad tokios išvykos vyksta retai. Nors daugiau kaip trečdalis (39 proc.) respondentų pirmenybę teiktų būtent išvykoms, kuriose dalyvauja tikslinės grupės. Galima daryti prielaidą, kad pati edukacinių išvykų rinka menkai orientuota į KT tikslus, todėl mokytojams nėra sudaromos sąlygos tikslingai pasirinkti edukacinės išvykos programą.

Tai, kad dalis respondentų patys edukacinės išvykos nesieja su kvalifikacijos tobulinimu ir nėra nusiteikę mokytis jų metu, liudija tyrimo dalyvių atsakymai apie edukacinės programos susipažinimo formas: 16 proc. visų respondentų su edukacine programa susipažino tik kelionės metu, 7 proc. visai su ja nesupažino. Taigi beveik vienas ketvirtadalis (23 proc.) visų respondentų edukacinės programos nepasirinko tikslingai.

Paprašyti įvardinti edukacinės išvykos tikslą, daugiausiai respondentų nurodė lankomos šalies/ vietovės pažinimą, o mažiausiai – naujų metodų mokymąsi. Nemaža dalis respondentų teigė, kad jų kelionės tikslas buvo – susipažinti su kitos šalies švietimo sistema, tačiau nedaugelis jų lankytos šalies sistemą galėjo palyginti su Lietuvos. Vos keli respondentai (4 asm.) nurodė konkrečius edukacinių išvykų tikslus. Tad galima daryti prielaidą, kad edukacinių išvykų metu retai siekiama konkrečių mikrokompetencijų tobulinimo, o dideli ir sunkiai pamatuojami tikslai edukacines išvykas paverčia tik informacijos ir įspūdžių pasikeitimo renginiais.

Galima daryti išvadą, kad organizuojamų edukacinių išvykų programos retai orientuojamos į tikslines pedagogų auditorijas, todėl nesudaromos sąlygos jas pasirinkti tikslingai. Bendro pobūdžio edukacinės programos neatitinka individualių mokytojų mokymosi poreikių.

2. Tyrimo metu siekta nustatyti ar edukacinės išvykos metu plėtojamas profesinis bendradarbiavimas ir gerosios darbo patirties sklaida.

Remiantis gautais duomenimis galima teigti, kad dažniausiai edukacinių išvykų metu aplankoma viena – dvi švietimo įstaigos. Edukacinės išvykos po Lietuvą dažniausiai būna pažintinio pobūdžio, nes daugiau nei pusė visų respondentų teigė, kad jų metu jokiose švietimo įstaigose nesilankė. Edukacinių išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, metu švietimo įstaigose lankėsi 80 proc. visų respondentų.

Daugiausiai apklaustieji lankėsi formaliojo švietimo įstaigose – vidurinėse mokyklose ir gimnazijose. Tai atitinka respondentų pasiskirstymą pagal mokyklos tipą, nes pusė visų respondentų buvo vidurinių mokyklų mokytojai, o vieną ketvirtadalį sudarė gimnazijų mokytojai. Tačiau įdomu tai, jog nemažai respondentų lankėsi aukštosiose mokyklose (16 asm.). Pavieniai mokytojai pedagogine patirtimi taip pat dalijosi jaunimo, specialioje, profesinėje mokyklose ir kitose įstaigose. Galima daryti prielaidą, jog dalis edukacinių išvykų lankomų švietimo įstaigų pasirenkamos atsitiktinai.

Trečdalis respondentų (32 proc.) edukacinių išvyko po užsienį metu bendravo savo gimtąją kalbą. Kaip paaiškėja, šių išvykų metu pedagogai lankėsi lietuviškose mokyklose užsienyje, o ne lietuvių kalba dėstantys mokytojai – Rusijoje ir Lenkijoje. 18 proc. respondentų susitikimų metu taip pat galėjo bendrauti tiesiogiai – jų mokama užsienio kalba.

Taigi edukacinių išvykų po užsienį metu dažniausiai vyksta profesinis bendradarbiavimas bei dalijamasi patirtimi. Tačiau tai, kad tik keletas respondentų galėjo įvardinti konkrečius edukacinių išvykų tikslus, byloja, kad susitikimai retai yra tikslingi. Tai liudija ir interviu metodu apklaustų respondentų nurodomi edukacinių išvykų tikslai. Daugelis pateikė tik abstrakčias formuluotes, tokias kai „perimti gerąją patirtį“, „pasidalinti mokomąją patirtimi“, tačiau detaliau su kuo ir dėl ko pasidalinti, kokią patirtį perimti – nenurodė.

3. Tyrimo metu siekta nustatyti ar pedagogai įgytas žinias ir gebėjimus aktyvus taiko savo praktinėje veikloje.

Didžioji dalis respondentų (40 proc.) teigė, kad naują patirtį jie tiesiogiai perdavė savo mokiniams pamokų metu, bei nurodė konkrečių pavyzdžių. Keli respondentai, kurie buvo specializuotų išvykų dalyviais, teigė įgytas žinias panaudoję rengiant naujus projektus, kursus, seminarus.

Edukacinių išvykų metu įgytų žinių praktiškai nepritaikė 6 proc. respondentų, nes kelionė buvusi veikia pažintinė, nespecializuota arba tiesiog įgytas žinias nebuvo galima pritaikyti, nes

skiriasi kontekstas. Taigi, galima teigti, kad didžioji dalis pedagogų įgytas žinias ir gebėjimus aktyviai taiko savo praktinėje veikloje.

4. Tyrimo metu siekta nustatyti ar edukacinėms išvykoms skiriamos lėšos naudojamos racionaliai.

Edukacinės išvykos finansuojamos labai įvairiai – nuo 0 iki 100 proc. Tai priklauso nuo mokyklos turimų MK lėšų ir jų paskirstymo vykdomos politikos. Trečdalis respondentų nurodė, kad jiems MK lėšomis buvo padengtos visos edukacinės išvykos išlaidos. Nors KT nuostatuose nurodoma, kad „iš valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšų gali būti finansuojama ta edukacinių išvykų sąmatos dalis, kuri skirta kvalifikacijos tobulinimo programai vykdyti“ [55, 22 punktas]. Peržvelgus tyrimo rezultatus matyti, kad nemaža dalis MK lėšų skiriama įgyvendinti tik kultūrinei pažintinei programai, nes:

- 46 proc. respondentų teigė, kad kelionę lydėjo tik gidas.
- didžioji dalis tyrimo dalyvių nurodė tik pažintinį kelionės tikslą.
- 38 proc. respondentų švietimo įstaigose nesilankė.

Taigi edukacinėms išvykoms skiriamos valstybės lėšos dažnai naudojamos neracionaliai.

IŠVADOS

1. Edukacinė išvyka yra viena iš pedagogų kvalifikacijos tobulinimo formų. Ji apibrėžiama kaip išvyka, kurios metu vykdoma kvalifikacijos tobulinimo programa ir įgyjamos, plėtojamos kompetencijos. Edukacinei išvykai būdingi bruožai:

- Savišvieta: kultūrinis lavinimasis, aplinkos pažinimas.
- Ryšių stiprinimas su platesne aplinka: švietimo įstaigų lankymas, dalijimasis gerąja patirtimi, bendradarbiavimas.
- Įgytų žinių ir gerosios patirties sklaida, panaudojimas praktinėje veikloje.

2. Pedagogai, siekdami ugdyti išprususias ir dvasiškai brandžias asmenybes, turi nuolatos plėsti bei turtinti kultūrinį akiratį. Todėl pažintinės ekskursijos po Lietuvą ir išvykos į užsienį mokytojams pradėtos organizuoti nepriklausomoje Lietuvoje 1918-1940 metais. Sovietinės okupacijos metais pradėtos rengti ir teminės ekskursijos pedagogams. Atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje, siekiant sudaryti sąlygas dalytis savo gerąja patirtimi bei ugdyti bendrakultūrinę mokytojų kompetenciją, edukacinės išvykos tapo oficialia, valstybės lėšomis finansuojama pedagogų kvalifikacijos tobulinimo forma.

3. Mokyklų vadovai ir mokytojai yra edukacinių išvykų kaip kvalifikacijos tobulinimo paslaugos klientai. Pedagogams suteikta galimybė naudojant mokinio krepšelio lėšas kvalifikacijos tobulinimo renginius rinktis savarankiškai, jie tapo ir tiesioginiais edukacinių išvykų užsakovais. Kvalifikacijos tobulinimo institucijos ir turizmo agentūros yra edukacinių išvykų paslaugos teikėjai. Decentralizuojant kvalifikacijos tobulinimo sistemą teisė užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu buvo suteikta ir įmonėms, todėl turizmo agentūros tapo pagrindiniais edukacinių išvykų organizatoriais ir vykdytojais. Kvalifikacijos tobulinimo institucijoms palikta teisė nustatyti edukacinių išvykų programų rengimo ir aprobavimo tvarką, tvirtinti programas bei išduoti kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimus. Lietuvoje dar nėra švietimo priežiūros institucijos, atliekančios edukacinių išvykų stebėseną, todėl kvalifikacijos tobulinimo tikslų įgyvendinimas šių renginių metu tapo nekontroliuojamas.

4. Atliekant edukacinių išvykų veiksmingumo tyrimą, nustatyta, kad organizuojamų edukacinių išvykų programos retai orientuojamos į tikslines pedagogų auditorijas, o bendro pobūdžio programos dažnai neatitinka mokytojų mokymosi poreikių. Edukacinių išvykų, vykdomų

ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, metu dažniausiai vyksta profesinis bendradarbiavimas ir dalijamasis pedagogine patirtimi. Tačiau susitikimu metu retai siekiama konkrečių tikslų. Edukacinės išvykos po Lietuvą dažniausiai būna tik pažintinio pobūdžio. Didžioji dalis pedagogų įgytas žinias ir gebėjimus aktyviai taiko praktinėje veikloje. Tačiau tai, kad tik keletas respondentų galėjo įvardinti konkrečius edukacinių išvykų tikslus, byloja, kad dažniausiai tai vyksta tik įspūdžių perteikimo forma.

5. Valstybės lėšomis gali būti finansuojama ta edukacinių išvykų sąmatos dalis, kuri skirta kvalifikacijos tobulinimo programai vykdyti. Tačiau tyrimo metu nustatyta, kad nemaža dalis mokinio krepšelio lėšų skiriama įgyvendinti tik kultūrinei pažintinei programai. Todėl edukacinei išvykai skiriamos valstybės lėšos dažnai naudojamos neracionaliai.

6. Taigi edukacinės išvykos, taip, kaip jos vykdomos pastaraisiais metais, retai realizuoja kvalifikacijos tobulinimo tikslus ir pedagogų mokymosi poreikius. Neprižiūrimos švietimo institucijų, turizmo agentūrų rengiamos edukacinės išvykos paprastai mažai kuo skiriasi nuo jų siūlomų turistinių maršrutų, todėl jas dažniausiai galima vadinti tik pažintinėmis kelionėmis. Kadangi edukacinių išvykų veiksmingumo stokojama pirmiausiai dėl jų organizavimo ir vykdymo tvarkos, darbe pateikiami siūlymai programų rengėjams ir kvalifikacijos tobulinimą reguliuojančioms institucijoms.

Siūlymai dėl edukacinių išvykų organizavimo ir vykdymo

Programų rengėjams

1. Edukacinės išvykos programa. Siekiant įgyvendinti KT tikslus, pirmiausiai reikėtų paruošti edukacinę programą ir ja remiantis sudaryti kultūrinį pažintinį maršrutą. Edukacinės programos pavadinimas, tikslas, uždaviniai turi būti aiškiai ir paprastai suformuluoti. Ilgos ir sudėtinės formuluotės trukdo suvokti jos reikalingumą ir tikslingai pasirinkti programą.

2. Švietimo institucijų lankymas yra pagrindinė edukacinės programos dalis, todėl ruošiant programą reikėtų pradėti nuo jos. Svarbu pasirinkti pasižyminčias išskirtine veikla švietimo įstaigas, kad Lietuvos pedagogai galėtų perimti gerą patirtį. Be to, svarbu, kad apsilankymo metu vyktų suplanuotas mokymasis, patirties pasidalijimas tam tikra iš anksto numatyta tema.

Apklausiant interviu tyrimo dalyvius, keletas jų pažymėjo, kad aktyviausiai profesinis bendradarbiavimas vyksta Lietuvos pedagogams lankantis kaimyninių valstybių švietimo įstaigose, nes vienija panaši istorinė praeitis, patirtis, sprendžiamos panašios švietimo problemos. Peržvelgus respondentų atsakymus apie šalis, kurias jiems teko aplankyti edukacinių išvykų metu (žr. - 3 lentelė), pastebima, kad daugelis jų dar nėra buvę kaimyninėse valstybėse. Todėl programų rengėjams siūloma pirmiausiai užmegzti kontaktus su šių valstybių švietimo įstaigomis.

3. Edukacinės išvykos vadovas. Didžioji išvykos sėkmė priklauso nuo to, kas jai vadovauja. Kad pedagogai įgytų ir plėtotų įgūdžius ir kompetencijas išvykos metu, edukacinę programą turi įgyvendinti kompetentingas lektorius. Kelionės gidas gali būti atsakingas tik už kultūrinę pažintinę programą.

4. Tikslinės grupės. Siekiant įgyvendinti KT tikslus, turi būti organizuojamos specializuotos edukacinės išvykos, kurių metu pedagogai galėtų tikslingai mokytis ir dalytis savo patirtimi. Orientacija į konkrečius, specifinius ir pasiekiamus tikslus labiau skatins mokytojų mokymosi motyvaciją. Tačiau surinkti tikslinę grupę nėra lengva, todėl šia problemą siūloma spręsti jungiant kelias tikslines grupes, kurioms kultūrinė pažintinė programa įgyvendinama kartu, o švietimo įstaigų lankymas numatomas atskirai. Tai padėtų išspręsti ir kitą svarbią problemą – mažesnėse pedagogų grupėse būtų lengviau organizuoti mokymosi procesą.

5. Atsiskaitymo formos. Edukacinė išvyka nuo kitų KT formų pirmiausiai skiriasi tuo, kad tai yra kelionė, todėl vykdyti jos stebėseną nėra lengva. Edukacinių programų rengėjams siūloma naudoti rašytines ir, jeigu programa teikia tam tikrą tikėtiną kompetenciją, kūrybines atsiskaitymo formas.

Iš rašytinių atsiskaitymo formų siūloma taikyti ataskaitą ir ją skelbti mokyklos interneto svetainėje. Viešai skelbiama informacija ne tik padėtų švietimo priežiūros institucijoms vykdyti

stebėseną, bet ir didintų pedagogų atsakomybę už KT rezultatus. Be to visiems lengvai prieinama jau pati mokytojų ataskaita būtų gerosios patirties sklaida.

6. Edukacinių programų supažindinimo forma. Svarbu akcentuoti edukacinę kelionės programa, kad pedagogai ją rinktųsi pagal KT poreikius. Edukacinių išvykų dalyviams būtina supažindinti su programos tikslais, turiniu, pasiruošimu, laukiamu rezultatu ir atsiskaitymo formomis.

Kvalifikacijos tobulinimą reguliuojančioms institucijoms

1. Edukacinės išvykos sąvoka įvairiai traktuojama tiek šios KT formos paslaugos teikėjų tiek ir jos klientų – pedagogų. Todėl KT reguliuojančioms institucijoms reikėtų detalizuoti edukacinės išvykos sąvoką, atskiriant veiksmingas edukacines išvykas nuo pažintinių kelionių.

2. Finansavimas. Būtina nustatyti bendrus reikalavimus dėl edukacinių išvykų finansavimo, kad būtų sudarytos sąlygos pedagogams savarankiškai rinktis specializuotas edukacines išvykas. Taip pat būtina užtikrinti racionalų edukacinėms išvykoms skiriamų lėšų panaudojimą. Nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. įvesta edukacinių išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, akreditacija turėtų užtikrinti tinkamą šių išvykų finansavimą. Edukacinių išvykų po Lietuvą finansavimo tvarka nesikeis, tačiau ją taip pat vertėtų detalizuoti.

3. Edukacinių išvykų priežiūra. Organizuoti KT renginius ir atlikti jų priežiūrą turėtų skirtingos švietimo institucijos. Nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. akredituotų edukacinių išvykų, vykdomų ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, stebėseną atliks MKC. Tačiau edukacinių išvykų po Lietuvą priežiūra lieka KT institucijoms, išduodančioms KT pažymėjimus.

LITERATŪRA

1. Abromavičienė O. Susitikimai Prancūzijoje // Tarybinis mokytojas. – 1976, Nr. 21 (2108), p. 4.
2. Andriuškevičienė M. Keliaujame po Mažąją Lietuvą // Geografijos aidai, 1997, Nr. 5 (20), p. 3.
3. Budrikaitė E. Iš visų tradicijų – pati mieliausia // Tarybinis mokytojas. – 1977, Nr. 1 (2192), p. 2.
4. Bulajeva T. Pedagogų saviugdų veiksniai švietimo kaitos sąlygomis. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (07S) – Vilnius, 2001. – 158 p.
5. Cieška I. Atostogos su kuprine // Tautos mokykla. – 1937, Nr. 20, p. 445 – 447.
6. Dėl Institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą, veiklos vertinimo ir akreditacijos. 2006 m. sausio 23 d. Nr. ISAK-109 [žiūrėta 2008-03-26]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=271243&p_query=&p_tr2=.
7. Dėl mokytojų atestacijos nuostatų patvirtinimo. 2007 m. liepos 27 d. Nr. ISAK-1578 [žiūrėta 2008-02-06]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302497&p_query=&p_tr2=.
8. Dėl kvalifikacijos tobulinimo organizavimo. 2005 m. gegužės 25 d. Nr. SR-27-04-13/ Švietimo ir mokslo ministerijos informacija.
9. Dėl Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo patvirtinimo. 2007 m. sausio 15 d. Nr. ISAK-54 [žiūrėta 2008-03-17]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291726&p_query=&p_tr2=.
10. Dėl Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2007 m. lapkričio 23 d. Nr. ISAK-2275 [žiūrėta 2008-03-22]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=310145&p_query=&p_tr2=.
11. Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. ISAK-556 "Dėl Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo" pakeitimo. 2008 m. sausio 22 d. Nr. ISAK-130 [žiūrėta 2008-03-26]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=313848&p_query=&p_tr2=.

- 12.** Dėl Teisės užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu įgijimo tvarkos. 1999 m. gruodžio 24 d. Nr. 1279 [žiūrėta 2008-05-20]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=93217&p_query=&p_tr2=.
- 13.** Dėl valstybinės pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programos patvirtinimo. 2006 m. gegužės 25 d. Nr. 468 [žiūrėta 2008-05-15]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=276433&p_query=&p_tr2=.
- 14.** Fullan M. Pokyčių jėgos: Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes. – Vilnius, 1998. – 216 p.
- 15.** Gabrys J. Jaunuomenės švietimas kitur ir pas mus. – Vilnius, 1906. – 28 p.
- 16.** Gerbinis M. Mokytojų solidarumas ir susiorganizavimas// Lietuvos mokykla. – 1931, Nr. 9-11, p. 289 – 294.
- 17.** Gražinskas G. Pedagogai kvalifikaciją kėlė...Šveicarijos viršukalnėse // Tauragės kurjeris – 2007, Nr. 61 (927), p. 1 (2).
- 18.** Gudienė A. Ar pagal paskirtį naudojamos biudžeto ir moksleivių krepšelių lėšos? // Šiaurės rytai, 2007, Nr. 37 (1013), p. 1 (3).
- 19.** Gustaitis M. Amerikos mokykla. – Seiniai–Marijampolė, 1919 – 1920. – 152 p.
- 20.** Hargreaves A. Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai: mokytojų darbas ir kultūra postmoderniajame amžiuje. – Vilnius, 1999. – 360 p.
- 21.** Institucijos, vykdančios mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą [žiūrėta 2008-05-16]. Prieiga per internetą:
http://www.mkc.lt/dokumentas/k_stebesena/CENTRU_SARASAS.htm.
- 22.** Janonis J. Organizuokim mokytojų ekskursijas po Lietuvą // Lietuvos mokykla. – 1932, Nr. 3, p. 54 – 57.
- 23.** Jucevičienė P., Lepaitė D. Kompetencijos sampratos erdvė // Socialiniai mokslai. – ISSN 1392-0758. - Nr.1 (22). – Kaunas, 2000, p. 44 – 50.
- 24.** Juška A. Mokykla SSRS-e // Tautos mokykla. – 1937, Nr. 20, p. 442 – 444.
- 25.** Kaminskas K. Lietuvos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos relevantiškumas: [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S)/ Vilniaus pedagoginis universitetas. – Vilnius, 2002. – 149 p.
- 26.** Kelionių agentūra „Ditmos projektai“ [žiūrėta 2008-04-07]. Prieiga per internetą:
<http://www.ditma.lt/?show=1.9.11.0>.
- 27.** Kelionių agentūra „Kelionių centras“ [žiūrėta 2008-02-14]. Prieiga per internetą:
<http://www.travelcentre.lt/index.php?aid=441>.

28. Kelionių agentūra „Kelionių laikas“ [žiūrėta 2008-02-14]. Prieiga per internetą: http://www.kelioniulaikas.lt/kvalifikaciniai_seminarai_keliones/.
29. Kelionių agentūra „Kauno grūda“ [žiūrėta 2008-02-14]. Prieiga per internetą: http://www.gruda.lt/lt/pages/httpwwwgrudaltltpageskeliones_pedagogams.
30. Klaipėdos rajono švietimo centro kvalifikacijos tobulinimo tvarka [žiūrėta 2008-02-02]. Prieiga per internetą: http://www.klrsvietimocentras.lt/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=6&Itemid=38.
31. Krupickas R. Sugrįžome iš Italijos // Geografijos aidai. – 1996, Nr. 3 (12), p. 1.
32. Laužikas J. Švietimo reforma. – Kaunas, 1934. – 160 p.
33. Laužikas J. Naujosios mokyklos Vokietijoje // Tautos mokykla. – 1937, Nr. 20, p. 439-441.
34. Laužikas J. Naujosios mokyklos Vokietijoje // Tautos mokykla. – 1937, Nr. 21, p. 465-467.
35. Laužikas J. Saulėlydžio apmąstymai // Jis taip ir nepaseno. – Vilnius, 1988. – p. 12-17.
36. Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis: XIX a. antroji pusė – XX a. pradžia: antologija: antrasis tomas/ parengė Karčiauskienė M. – Kaunas, 2002. – 368 p.
37. Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis 1918 – 1940 m.: antologija: trečiasis tomas/ parengė Bukauskienė T. – Vilnius, 1996. – 669 p.
38. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. 2003 m. birželio 28 d. Nr. IX – 1630 [žiūrėta 2007-12-16]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2=.
39. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. Valstybinio audito ataskaita. Kauno miesto savivaldybė. 2006 m. gegužės 16 d. Nr. FA-1200-1-1-36 [žiūrėta 2007-01-18]. Prieiga per internetą: www.vkontrolė.lt/auditas_ataskaita.php?1280.
40. Lietuva. Švietimas regionuose 2006. Mokytojai/ parengė Švietimo ir mokslo ministerija. – Vilnius, 2006. – 175 p.
41. Lietuvos TSR mokslų akademijos lietuvių kalbos ir literatūros instituto darbai: IV tomas/ parengė Korsakas K. Doveika K. , Jonynas A. ir kt. – Vilnius, 1959. – 573 p.
42. Macijauskienė M. ...kad neužgniaužtų gyvojo šaltinio // XXI amžius. – 2006, Nr. 22 (1422), p. 6.
43. Mokytojų kompetencijų centro nuostatai. 2006 m. vasario 10 d. Nr. ISAK – 236 [žiūrėta 2008-03-12]. Prieiga per internetą: <http://www.mkc.lt/index.php?option=content&task=view&id=12&Itemid=31>.

- 44.** Mokinio krepšelio palyginimas 2002-2006 metais/ Švietimo ir mokslo ministerijos informacija.
- 45.** Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo pertvarka [žiūrėta 2008-04-07]. Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/lt/bpd/zemelapis/?id=732>.
- 46.** Pakalienė R. Kelionės užkrečia // Druskonis – 2007 m. lapkričio 30 – gruodžio 6 d., Nr. 48 (928), p. 16.
- 47.** Paškauskaitė D. Savišvieta – kokybiškai pamokai // Tarybinis mokytojas. – 1977, Nr. 25 (2216), p. 1.
- 48.** Patarimai rengiantiems mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programas/ parengė Mokytojų kompetencijų centras [žiūrėta 2008-05-20]. Prieiga per internetą:
[http://www.mkc.lt/dokumentas/2seminaras/patarimai\(seminarui_tinklapiui\).doc](http://www.mkc.lt/dokumentas/2seminaras/patarimai(seminarui_tinklapiui).doc).
- 49.** Pedagogų profesinės raidos centro 2000-2001 m. archyvas [žiūrėta 2008-02-01]. Prieiga per internetą:
http://www.pprc.lt/ktp/archyvas/2000-2001/pprc_2001/2001progpprc3.htm.
- 50.** Pedagogų profesinės raidos centro 2005 m. archyvas [žiūrėta 2008-01-05] Prieiga per internetą:
http://www.pprc.lt/ktp/archyvas/2005/24_0.htm.
- 51.** Profesinio ir tęstinio mokymo departamento Pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo skyriaus nuostatai. 2005 m. gruodžio 30 d. Nr. ISAK-2694 [žiūrėta 2008-04-07]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/apie_ministerija/docs/tel_sar/PTMD_prkts.pdf.
- 52.** Rado P. Švietimas pereinamuoju laikotarpiu: švietimo politikos kūrimo kryptys Vidurio Europos ir Baltijos šalyse. – Vilnius, 2003. – 104 p.
- 53.** Švietimo gairės: Lietuvos švietimo plėtotos strateginės nuostatos. 2003-2012 metai. Projektas. – Vilnius, 2002. – 176 p.
- 54.** Targamadžė V. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos išjudinimo į besimokančiąją organizaciją sąlygos // Socialiniai mokslai. Edukologija. – Kaunas: Technologija, 1998, Nr. 2 (15), p. 69 – 73.
- 55.** Valstybinių ir savivaldybių mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai. 2007 m. kovo 29 d. Nr. ISAK-556 [žiūrėta 2008-03-10]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295263&p_query=&p_tr2=.
- 56.** Valatkienė S. Užsienio pedagoginės patirties atspindys J. Laužiko darbuose // Acta Paedagogica Vilnensia. Mokslo darbai. – ISSN 1392-5016. – 12 tomas. – 2004, p. 198 – 203.
- 57.** Zastarkis J. Mokytojų ugdymosi reikalu // Lietuvos mokykla. – 1940, Nr. 2, p. 122 – 130.

58. Žilinskas G. Kaip rašyti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programą// parengė Mokytojų kompetencijų centras [žiūrėta 2008-03-10]. Prieiga per internetą:

<http://www.mkc.lt/dokumentas/akreditavimas/20071112/G.Zilinskas1.doc>.

PRIEDAI